UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 40
SAMBATA 7 Octombrie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Destine pecetluite de mediu

de NICOLAE ROȘU

Nu odată ne-a fost dat să rătăcim, cu un prilej oarecare, dela periferia vreunui oraș de provincie, acolo unde, nu urbanitatea se contopește cu spiritul rural după cum se spune, ci dimpotrivă, trăește o umanitate specifică, având un decor cu totul deosebit și un mediu de provizorat moral în care instinctele și pasiunile se desfășoară, fără pudoare, în piața publică, la colțuri de stradă, în micile reuniuni familiare strămutate după circumstanță pe trotuarul din fața casei, la cârciuma însuflețită de lăutari, sau la „salonul" unde se înjgheabă sgomotoasele petreceri duminicale. Pe străzi murdare și prăfoase, luminate în timpul nopții de feștila cu reflexe palide ale unui felinar proptit de un gard, iar în timpul zilei încălzite până la ardere de razele unui soare care face să fermenteze gunoaele și să trezească din amorțeală toate gângăniile zburătoare.

Oamenii par ei înșiși niște ființe evadate dintr'un muzeu teratologic, cu infirmități pe care le ghicești în figura lor bolnavă, cu metehne tăinuite dar gata de a izbucni la cea mai apropiată provocare, oameni cu un destin pecetluit de mediu, și în această ambianță nu de puține ori se întâlnesc drame și conflicte sociale scormonite de vechi racile și putând să cuprindă conștiința întregei comunități.

Pe acești oameni, pe care valurile politice și prefacerile sociale din ultimul sfert de veac i-a purtat prin felurite întruchipări, — îi vezi apoi trecuți în literatură și imortalizați în vreo operă de artă. Fără să vrei gândul te poartă la Panait Istrati, animatorul fără de asemănare al acestei umanități minore. Pe rând apare în minte, și se filmează ca în arăturile unei lanterne magice, figura de bătăuș în scopuri umanitare a lui Codin, viața de chin și mizerie a lui Stavru, familia Vădinoi (din „Țața Minca"), Adrian Zografi, și alăturea de el Mihail, Anghel și Chira Chiralina. In ceiace noi am văzut, până mai adiniaori, o umanitate de abjectă calitate, agramată și șubredă, Panait Istrati descoperă exemplare de nobilă alcătuire sufletească, trăind o dramă patetică și amară, cu porniri către eroism și abnegație. In căutarea lui mânată de un suflu umanitarist, fuzionând rezidiurile de promiscuitate periferică ale orientului cu nota specificului localnic. Panait Istrati a stăruit cu perseverență asupra acestui colorit de penumbră dându-i luminozități de idealism. Intr'o măsură mult mai evident apropiată de mahalaua din extrema periferie a târgului decât de satele mărginașe, Panait Istrati a dat viață de feerie orientală acestei zone suburbane, împestrițată de sângele oriental, absorbit însă până la saturație de vigoarea sevei autohtone.

Nevoind a fi altceva nimic mai mult decât un scriitor de dimensiunele spirituale ale mediului său natal, acolo unde și-a trăit copilăria și adolescența, în mahalaua de mozaic etnic a unui port cosmopolit, Panait Istrati a umplut un gol bine simțit atunci când avem în vedere stările sociale folosite de literatura modernă. Ridicându-te cu o etapă mai sus, la o zonă superioară, fără să vrei îți vin în minte eroii lui I. L. Caragiale, un Trahanache sau un Brânzovenescu oarecare. Cu aceștia ne apropiem de „centru", de mahalaua evoluată, de parvenitismul politic și de îngâmfarea sporită de arivism. Viața se adăpostește în artificialism, în improvizare, și se manifestă în farsă și ridicolă afirmare de suficiențe magistrale. Dar I. L. Caragiale nu și-a depășit niciodată poziția lui critică față de fenomenul exterior vieții sale literare.

Și-a spionat eroii cu o îndrăcită perseverență, pentru a-i surprinde în situații caracteristice, și-a însemnat metodic observațiile fiecărui amănunt, și întocmai ca un anatom care disecă fibrele și le izolează, dându-le forma distinctă, pentru a le supune apoi unui nou examen microscopic, a făcut operă de migală, cu un sadism profesional dus până la ultimele limite ale concepției sale literare. I. L. Caragiale nu s'a lăsat prins în urzeala de viață a eroilor săi, de care a rămas total deosebit, creindu-și o existență aparte. Nimeni nu va avea naivitatea să caute în opera lui I. L. Caragiale un suflu de înțelegere umanitară, de participare voită la viața eroilor săi, căci se va izbi necontenit de atitudinea lui critică, de râsul batjocoritor și de satira corosivă. Structura sufletească a acestei zone urbane este privită numai dintr'un anumit punct de vedere, vădit diformant și rizibil. Complectarea cadrului, prin înfățișarea celorlalte aspecte, a făcut-o Barbu Delavrancea și într'o oarecare măsură Alexandru Vlahuță. Oricum însă am judeca cristalizarea în literatură a acestui mediu urban, încadrat în limitele amintite mai sus, el se arată a fi încă incomplect. Platitudinea de gândire și structura morală a acestei faune urbane, condamnate să trăiască în bucurii meschine și orgoliu satisfăcute pe o treaptă inferioară, este specifică și prea evidentă pentru o caracterizare generală. Se vede limpede că tipurile de mahala s'au specializat în anumite drame sufletești, că și-au găsit făgașul în mediul natural, având totuși putința de evoluție și de afirmare în alte metamorfoze.

Asupra târgului și mahalalei orașului de provincie se întinde o atmosferă de sfâșietoare monotonie care-ți obosește gândul, de indiscreție care-ți spionează șoapta și o amplifică fantastic purtând-o ca pe un svon în neînchipuite întruchipări.

De îndată ce ai ieșit în stradă, și ești o figură încă necunoscută, simți privirile iscoditoare care-ți urmăresc fiecare gest, ești cercetat parcă în tot ce ai face și ai gândi, te simți stânjenit ori unde te-ai așeza, la restaurant, la cofetărie sau în grădina publică.

Un demon bizar și invizibil îți urmează pașii; tresari fără să vrei în fața unei priviri întrebătoare, ca și cum te-ai simți obligat să dai anumite răspunsuri, să-ți lămurești gândurile și intențiile.

Te așezi, la ora mesei, pe un scaun la restaurant, cu frica înăbușită de a nu ocupa locul altuia, și într'adevăr capeți convingerea că ai stricat rânduiala locului, sfidând tabieturile cronometrizate astronomic, neglijând obiceiurile cărora li se subordonează fără împotrivire toți ipochimenii târgului. La ora de seară, dela șase la opt, lumea iese la plimbare, o promenadă care se face în aceleași condițiuni, dela un capăt la altul al unei străzi principale. Fiecare cetățean care

(Urmare în pag. ultimă)

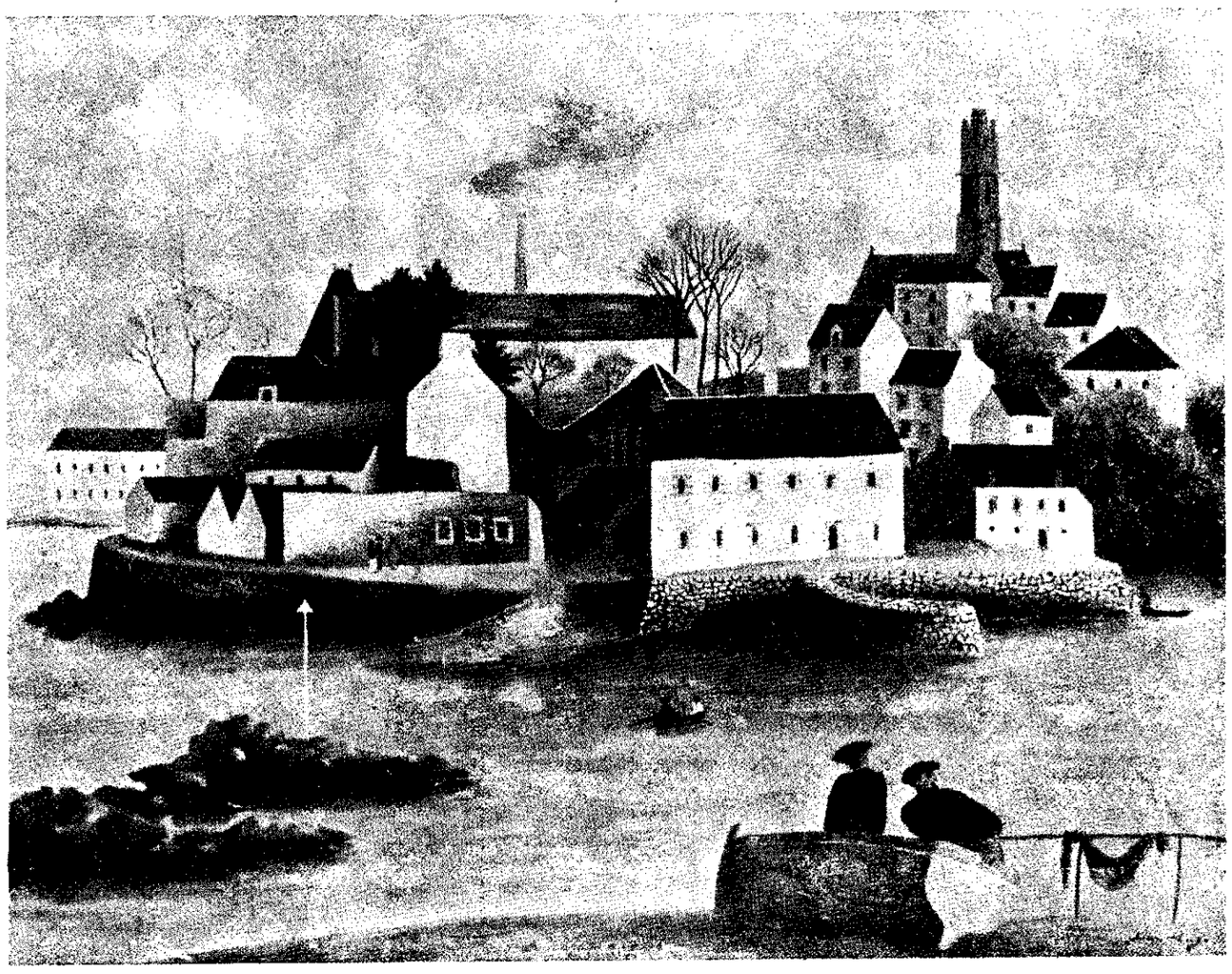

Jean Hugo — Peisaj

Intre actualitate și permanență

de ȘERBAN CIOCULESCU

Se vorbește, în ajunul deschiderii stagiunii Teatrului Național, despre o nouă regie, care ar aduce o notă de actualitate, prin costume și joc, comediei „O scrisoare pierdută". N'am avut putința să împăcăm cerințele redacționale și severele lor soroace, cu participarea la interesantul spectacol anunțat. De altfel, nici nu s'ar cuveni să încălcăm atribuțiile cronicarului dramatic.. Ne rezervăm așadar să vedem spectacolul, după premieră și fără finalități publicistice. In prealabil, prindem prilejul ca să încercăm a defini punctul nostru de vedere, asupra actualității sau inactualității capodoperei caragialiene, de care se leagă nevoia unei alte prezentări ale ei. Din capul locului, mărturisim surprinderea noastră, privitor la eroarea în care stărue d. Victor Eftimiu, retipărindu-și foiletonul de mai acum doi ani, ca tot mai actual, despre pretinsa inactualitate a teatrului lui Caragiale. Numai o perspectivă mioapă îngădue afirmația că întreaga operă dramatică a marelui scriitor este lovită de neactualitate. De altfel, istoricește vorbind, se susține de vreo patru decenii că teatrul caragialian este sau va fi depășit de procesul civilizației noastre. Prin alte cuvinte, așa zisa lui caducitate nu e considerată dintr'un unghi scenic, ci de pe o poziție ideologică, progresistă. Admițându-se că realitățile noastre sociale, din ajun sau de astăzi, n'ar mai corespunde cu cele puse pe scenă de Caragiale, nu s'ar aduce nici o știrbire temeinică, valorii permanente a teatrului său politic. Să deosebim deci, între viabilitatea scenică a comediei „O scrisoare pierdută", care n'a fost încă pusă în discuție și între variațiile climatului nostru social. Să disociem, deși nu este dovedit nici contrariul, anume că civilizația noastră de astăzi este atât de evoluată, cum prevedeau un Pompiliu Eliade sau d. E. Lovinescu, la interval de zece ani, încât să facă neînțelese contemporanilor, camediile caragialiene, scrise între 1879 și 1885.

In ce constă însă permanența lor, care nărue argumentul inactualității? Inactuale sunt, într'o măsură mai mică sau mai mare, toate operele mari, comice, de la Aristofan la Baumarchais. Fără nici un risc, vom susține că gradul de neactualitate, la oricare operă literară, cu substrat social (de moravuri), e în raport direct cu cronologia. Astfel, o comedie de Beaumarchais, fără să fie superioară, din punct de vedere dramatic, uneia aristofanice, are avantajul de a se face mai ușor înțeleasă și gustată, prin apropierea cronologică, de spectatorii moderni. Asemenea opere nu trebue însă judecate după treapta de inteligibilitate a stărilor sociale descrise, ci după puterea dramatică și semnificațiile psihologice. Este drept că detractorii tradiționali ai comediilor politice caragialiene se înverșunează să denunțe și superficialitatea lor, sub raportul esențelor morale. Un Trahanache, Pristanda, Agamiță, Cațavencu, etc., sunt designați ca simplești, schematici, nesemnificativi. Prin rutina protagoniștilor, cari i-au încarnat, figurile lor par, la prima vedere, mecanice. De aci și necesitatea unei înoiri regisorale, ca să le dea un aer de noutate, de inedit...

Acest punct de vedere, pare-se, a determinat sforțările noii direcții. Fără să tăgăduim îndreptățirea procédării, credem că personajele din „O scrisoare pierdută" conțin în ele însele, o psihologie destul de bogată, ca să poarte sâmburele unui dramatism puternic. „O scrisoare pierdută" nu e o comedie care datează, adică de valoare strict istorică. Ea pune în mișcare resorturile permanente ale pasiunilor omenești, legate de condiția politică. Ca și „Tartufe", care înfățișează sub aspect local și istoric, o anume nuanță de ipocrizie, comedia revizuirii constituționale, de Caragiale, fixează un moment trecător al realităților noastre sociale. Comparația poate fi dusă mai departe, relevându-se că, sub aspectul labil al reprezentărilor, se ascunde, în amândouă comediile, o permanență sufletească, de interese și pasiuni omenești, în pofida evoluției gustului literar. Cu sau fără adaptări scenice la aceste cerințe variabile, operele de substanță permanentă își dau necontenit la iveală virtuțile. In costumul de la 1884 sau din 1939, Pristanda, Cetățeanul turmentat și Cațavencu, — ca să nu mai numim și pe ceilalți „eroi" ai comediei lui Caragiale, — cu regisură abilă sau stângace, rezistă deoarece cristalizează stări morale și sociale de epocă, dar și pentru că polarizează și realitățile sociale contemporane; și mai ales, fiindcă sintetizează esența permanentă a pasiunilor politice.

Oboseală

Din ciclul „Renașterea"

Acum aș vrea ceva venit anume
Pentru mine:
Un fel de'nștiințare de mai bine
Adusă pe pământ din altă lume.

Ceva așa ca o lumină nouă
Și adâncă
Rostogolită dintr'un vârf de stâncă
Peste-o câmpie dornică de rouă.

Să-mi scalde, pe figură, obosita
Mea paloare,
Și să-mi aprindă iarăși în păr soare
Și'ncredere'n viață, ca ursita.

Să-mi prelungească liniștea'n lumină,
Și'n căldură
Să-mi înflorească trandafiri pe gură
Și crini în gând de apă cristalină.

Să-mi ia tristețea binișor de mână
Și s'o ducă
Cu gesturi transparente de nălucă
In vraja unui murmur de fântână.

Eu să privesc cu stranie candoare
Toate-acestea,
Să le'nțeleg intuitiv povestea,
Și să mă pierd în calda lor vâltoare.

N. DAVIDESCU

Nuntă'n lumea mare

de N. CREVEDIA

In zilele acestea atât de mâhnite, în mica republică albastră a literelor noastre, a avut loc un eveniment fericit, al cărui principal erou a fost un scriitor, George Dorul Dumitrescu, camaradul și prietenul nostru al tuturora.

Ați ghicit că fericitul eveniment nu putea fi altul decât o nuntă și, pentru cei cari nu știu mai multe, destăinuim că la ora aceasta, prozatorul idilelor și al sfâșietoarelor toamne basarabene, visează lângă mireasa lui, care i-a adus nu numai cornul unei iubiri abundente și cuminți, dar și o casă, în care liniștea atât de necesară unui scriitor se va simți numai bine. Noi am susținut întotdeauna că artiștii, în marea lor majoritate, sunt oameni perfect așezați și iată-l pe ultimul adorabil boem din generația noastră că a intrat și el în rândul celor civili și bătătarnici. Nu, nu — grăim și acum — marile stricăciuni și risipe din lume nu scriitorii le-au făcut...

Dar, cu toate că pe vremuri oamenii politici își dau la gazetă toate evenimentele lor mari și mai mărunte, iar publicul unanim al planetei cunoaște toate micile impudori ale ultimei mici stele de cinema — ca să nu mai vorbim de marile noastre dive dela revistele de vară! — n'ar fi fost, totuși, mai potrivit să fi stins odată cu ultimul vals dela cununia amicului nostru și epitalamul acesta în proză?

Vedeți, în poemul de Duminica trecută, a mai intervenit un personagiu și deaceea ținem cu tot dinadinsul, să-l relevăm. Nunul mare al acestei idile a fost... un editor, d. Petre Georgescu, directorul puternicului bastiment de editură românească și care, ca un Grasset în Franța, e dublat și de un scriitor și om de foarte clare idei sociale.

Iată, deci, că trăirăm să vedem și miracolul acesta, în țara noastră: un editor cununând pe un poet!

Intre scriitori și critici, raporturile sunt fatal agresive, prin însăși natura lor. Aceștia din urmă, și prin situațiunea lor oarecum oficială și prin rolul de agronomi ai câmpului literar (pâine au mâncat oamenii și fără Academii de agricultură, iar Homer și Virgiliu nu sunt produsul niciunui cenaclu!) — sunt într'o pozițiune vădit superioară față de masa umilă de brad. Și acest drept, probabil, crea pe vremuri unui Maiorescu și îndatorirea estetică de-a ajuta pe un Eminescu și pe un Cerna să se înnalțe în viață, iar pe un Brătescu-Voinești și pe alții îi lua discret cu dânsul, să viziteze străinătățile.

Astăzi, critica nu mai ajunge ministru și valorile literare, presupunând c'o mai frecventează, se mulțumesc cu fumatul unei conversații mai mult sau mai puțin olimpice, ori cel mult cu ingurgitarea câte unei donicioare de bere, undeva în jaful de mititei al unei grădini...

Și relațiile dintre scriitori și Gutenberg au fost întotdeauna sângeroase. Marii scriitori, cel puțin la noi, n'au putut niciodată trăi din produsul frumuseților lor. Și există o certitudine în aceste raporturi: deoparte, blindat într'un palat, editorul, negustor pur, fără nicio pregătire intelectuală și fără niciun har decât acela al câștigului — de cealaltă, scriitorul, cu mormântul său de slove și iluzii.

O editură, în afară de apicultura de slove pe care o face, ar putea adăposti în birourile sale, ca slujbași, corectori, referenți, consilieri, inspectori, traducători, etc., o mulțime de oameni de litere. Orice gospodină care prezintă unei edituri o traducere, e acceptată, ba cu timpul cucoanele acestea, distinse, pătrund în ordinul superior al literelor, și noi, eleganți față de sexul de lămâiță, le tolerăm, la infinit. (Amintim că I. E. Torouțiu — academician, e drept și cu aceasta am spus tot despre meritele sale în

(Urmare în pagina 7-a)

CRONICA LITERARĂ

Preţul răscumpărării

Să încercăm acum, la sfârşitul consideraţiilor noastre, să privim ermetismul ca un preţ de răscumpărare a poeziei, împotriva morţii. Simbolurile morţii am arătat că sunt, fără paradox, aceleaşi cu ale vieţii: apele biologice, albiile germinative pe unde curge fluviul devenirilor, al umbrelor unei geometrii, ale unei Fizici. Ceea ce naşte şi creşte, îşi împlineşte evoluţia în moarte. „O poezie cu obiect... — previne d. Ion Barbu, — mi-ar înşela ambiţiunea. O poezie cu obiect creiază necesar o Fizică sau o Retorică (acelaş lucru) forme închegate faţă de viaţa spiritului". Poezia trebue apărată deci, de aceste „forme închegate", precum şi de năpădirea acelei „dureri divizate", căreia poetul i-a găsit ca timbru „cimpoiul veşted" sau „fluerul în drum". „Petele de infern" şi „văile răcoroase" trebuesc însă trecute! Cum? După cum viaţa biologică are acelaş simbol cu moartea reală, la fel „viaţa spiritului", pe care o invocă d. Ion Barbu, are analogiile ei cu o moarte gândită ca o realizare a ştiinţei absolute. Moartea filosofilor, desigur, la care se referă Socrates când spune că a filosofa înseamnă a te pregăti să fii în moarte. Şi iarăşi după cum în viaţa spiritului nu intră nimic din viaţa biologică, deasemeni în moartea filosofică nu pătrunde nimic din impuritatea morţii reale. Pentrucă, — ne instrueşte acelaş Socrates, — există un mijloc prin care lepădăm tot ce avem impur, ca şi când am vinde ceva de care voim să ne scăpăm, — şi valoarea obţinută în bani ar fi cea pură. In existenţa matematică a *sumei*, în consistenţa ei virtuală, lacunară, cine mai recunoaşte „obiectul închegat" justificativ? Şi Platon ne spune că Socrates a stabilit o singură monedă valabilă de schimb: *gândirea* pură, (fronesis). Aceasta este poate preţul cu care se vând şi se cumpără în sine, plăcerile, tristeţile, temerile, ca şi înţelepciunea, curajul, dreptatea, — cu un cuvânt, se realizează starea curăţirii de patimi, de acele rătăciri şi învecinări cu „obiectele" care umbresc puritatea. Dar doctrina purităţii nu venea oare, chiar la Platon, mai de departe, din misterele eleusine? Zeiţa nu primea, într'adevăr, în harurile morţii, decât pe cei ce împlineau ritualurile purificării. Doar pe aceştia, îi aşeza Hades, la banchetul celor puri, (sympósion ton hosoion), încununaţi cu flori şi gustând din beţia eternă!

Iniţierea în misterele eleusine pare a-şi desvălui secretul în acest ritual al vânzării „patimilor", primind în schimb moneda gândirii pure. Si ne explicăm de ce iniţierea rămânea continuu o taină, dacă ne amintim cât de greu i-a fost tânărului din Evanghelie, pretendent la împărţirea cerurilor, să-şi vândă averile! Acestea erau multe şi mari, — şi câte averi, atâtea patimi! Tânărul a plecat, fără să încheie târgul. Iniţierea nu s'a făcut.

O astfel de vindere încearcă poezia ermetică, atât prin năzuinţa ei la viaţa în spirit, cât prin însăşi înfăţişarea ei tehnică, prin ceea ce se vede că este la primul contact cu ea. La acel contact, în care mentalitatea comună exclamă: „Nu înţeleg nimic!"

Să nu fie oare semn de reuşită a „vânzării", de învăluire reală în spirit, această mărturisire că nu se vede nimic, acolo unde tocmai *este* ceea ce *trebue* să fie? Şi ce s'ar putea vedea într'o poemă, ce ar trebui să se înţeleagă, imediat? Ceeace determină în concret, cuvintele? Peisagiu, emoţii directe, cursivitatea ideilor? Dar poetul tocmai pe acestea nu voeşte să arate că le mai posedă! Pe acestea le-a *vândut*, păstrând în schimb *moneda ideie*, preţul lor în absolut. Şi atunci este firesc să pară o poemă, un câmp neasemănat, acelora cari nu socotesc valoarea abstractă a semănăturii. Să luăm în considerare, o astfel de mirişte: *Melo*, de d. Simion Stolnicu.

Smulge-mă din insula în drapuri
[ameţită,
Smulge-mă din radă, lăută fără ugere,
Vreau tartina mea de crepuscul şi
[ducere!
Impresar de smoală cu morfină 'n
[copite!
Falangele de strune vor fi fără solist—
Şi 'n cutii de viori deretecau
[neveste!
Eu, toamnelor marine dau zece albe
[veste,
Iar una amanet, Havanei, pentru
[Christ!

Noi, muzicile lumii plimbăm după
[sextant;
Catargele întind un fir de-argint
[„Pirastru",
Băiaş, la orice braţ, îmi este câte-un
[astru
Când noaptea 'mbie mării un geamat
[ţărmurean.

Doar un linx de vals ţin cuştilor de
[besne
Cu albatroşi hrănit şi ţesălat de regi;
Linului căluş se gudură cu negi
Şi linge ntâiu 'n zori soarele pe glesne.

Mâini de bronz ce îngerii funebri vor
[s'anine
De arcă, amputa-vom, să-şi sufle 'n
[pilitură,
Voluptatea malurilor o 'nstrugarare
[dură;
Delfinii, constelate strapontine.

(Pod Eleat, pag. 26)

Nu ne înşelăm dacă socotim „Melo", printre poeziile în care cititorul comun mărturiseşte că nu înţelege aproape nimic. Şi totuşi aici se află tocmai ce caută el: anecdotă, peisagiu, sentiment, humor! Elemente cu care poetul nu avea însă ce face în starea lor brută, şi le-a preschimbat, reţinând doar tiparul, posibilitatea lor, la înaltă tensiune. Ce este mai facil de fixat printre reprezentările imaginaţiei moderne decât figura circulabilă a unui violonist celebru (Melo), personagiu care trece din metropolă în metropolă, din continent în continent, împins de demonul muzicii, devenit meserie? Personagiul este de cinematograf! Pe poet îl interesează partea de destin, ceea ce cristalizează lăuntric, dincolo de anecdotă şi pitoresc! Personagiul lui va fi un halucinat 'părăsind uscatul burghez, confortul, insula,— în drapuri ameţită! Hrana lui nu este *pâinea* ci Cuvântul, — lăuta n'are ugere, — tartina este de „crepuscul şi ducere". Cui altcuiva să se adreseze spre a porni pe Ocean, decât demonului, impresar „cu morfină'n copite?" Adastă undeva orhestre — falange de strune, — fără el, — solist, — pe când violonistul se lasă răsfăţat de femei, — care degradează melosul, deretecă în cutii de viori! Modernul Orfeu îşi pregăteşte febril fracul de concert, — vestele albe — gata de plecare, — toamna pe mări.

Din crudă fantezie va lăsa una din multele amante, în Havana, — să se facă acolo călugăriţă,— amanet... pentru Christ — spre a ispăşi păcatul de a fi încercat să-l tenteze şi să-i umilească destinul!

Muzica se va distribui în lume, după liniile vapoarelor, — după sextant! Solidare cu transfiguratul călător, — fringhiile catargelor devin însele coarde din cea mai bună fabrică „Pirastro". Aştrii stau de pază şi slujesc (băiaş) pe călător, — ferindu-l să nu se înduioşeze la amintirea femeii părăsite în Havana — geamăt ţărmurean. In cuşca besnelor, demonul melodic devine aprig, — lynx, fiară ce nu se domesticeşte, — se hrăneşte cu destinul poeţilor — albatroşi, — şi vrea să fie „ţesălat de regi". Doar lângă căluş se gudură şi, semn al înduplecării, — linge „soarele pe glesne". Ce i-ar mai putea opri din drum? Fatalitatea de ar încerca să-i oprească — îngerii funebri, — i-ar tăia mâinile când ar cuprinde barca, rămânând să-şi ispăşească vina de a-l prefera pe mal, — suflând în rana-pilitură, — desfăcută ca un strugure. In larguri, delfinii singuri să fie auditori, — constelate strapontine!

Prin împietatea comisă, de a transforma în proză un poem,— răvăşirea grădinii celor o sută de irişi, — ne-am asigurat cel puţin bunăvoinţa lectorului. L-am încredinţat că există *ceva*, acolo unde el *nu vedea* nimic, şi anume i-am dovedit că este tocmai ceea ce el prefera să fie: cadru şi acţiune. Pe deasupra s'a ivit captivant şi eroul fotogenic: Melo! Lipseşte doar autograful, — supremă participare la concret! Câte lucruri cari nu fac trebuinţă poetului şi pe care le-a *vândut* cu preţ bun! Din toate, doar ideia mai stărue, duh deasupra apelor, — peste şi sub „constelate strapontine".

Să supunem atenţiei şi alt caz, unde anecdota şi peisagiul lipsesc în mod natural, — aşteptându-se în schimb să fie sentiment, — bucata „Ore", a aceluiaş poet.

Unde păşeşte el, pune şi cerul mila —
Dar nu stă 'n şeu de aur „N'aude,
[N'avede",
Porunceşte piticilor să m'afunde 'n
[rezede,
Nu-mi dă somnul pământului, nici
harul datu-mi-l'a.

Rugina lui mi-e luciu pe-armuri, când
[o presară —
Iar eu neştiutorul canoanelor din
[stepe,
Eu, cu ce boante semne, falangelor
[sirepe
Le cer, prin stropii tropotului,
[luceafărul de seară!

Portret nu-i văd în boabele grânei şi'n
[coluni,
Inelu-i lasă-amprentele elitrelor în
vis:
Nu-i prins în fumul unor viori de
[bectemis,
Nici bătut cu scufiile 'n vecernii, la
[nebuni.

(op. cit. pag. 21)

Iată cuprinsul unor „ore" de rugăciuni, de neliniştită îndreptare a minţii spre divinitate. Dumnezeu poate fi cum îl închipuim: „Unde păşeşte el pune şi cerul mila", dar el este cu totul altceva decât plăsmuirea din basme „N'aude, N'avede" şi, în fond, „nu stă 'n şea de aur". Pe poet l-a creiat făptură insignifiantă — pe care piticii, îl ascund în ierbuşoare, — rezede, — nici harul nu i-l dă, — dar nici nu-l lasă muritor de rând, — să se bucure de „somnul pământului". Ceea ce ştie poetul, — despre divinitate, — spre a-şi face un blazon este rugină, — semn mediocru, — necunoscător al practicilor mistice, canoanele din stepe ruseşti, — poetul va căuta cu stângăcie, „luceafărul de seară" o cale! Se crede că pe boabele de grâu stă imprimat chipul lui Christ; neinspirat, poetul nu-l vede, — şi nici în penuşul sclipitor al porumbeilor — coluni. Dumnezeu îşi pune pecetea inelului doar pe aripile visului, — elitre, — acelea care dispar mai uşor, fără urmă. De fapt, nici oamenii cumsecade, — al căror eroism se desfăşură în fumul ţigărilor, lângă cutiile de bectèmis, — tabieturi, — nu ştiu mare lucru despre Dumnezeu, — deşi se mulţumesc cu puţin — şi nici chiar nebunii nu-l au printre ei, şi nu-l lovesc cu scufiile la ora de rugăciune, — vecernie, — cu toate că pentru ei ar putea să fie oricum ar fi.

Sperăm a fi dovedit că în „Ore" se ascundea ceva. Ţelul nostru ar fi să demonstrăm că poetul avea dreptul să compue cum a compus, că, depildă, „Ore" era necesar să se înfăţişeze astfel! Tot ce am desfăşurat mai sus, ca glosare, este un material *vândut* de poet, spre a obţine, de mai multe ori, — ideia pură a unui *nu*, în ce priveşte cunoaşterea despre divinitate.

Nu este nici ca 'n basme, — *nu* dă har, — *nu* adoarme conştiinţa, *nu* apare în rodul grâului, *nu* se oglindeşte în pana porumbielului, — *nu* coboară în suflete comune, *nu* se află printre nebuni. — Acest *nu* este Dumnezeu, faţă de ontologia noastră, — marea neştiinţă! în orice sentiment de îndepărtare de Dumnezeu, — în amărăciunea sterilităţii lăuntrice, în desnădejdea neajutorării, — esenţialul ar fi acest *nu*, tragică afirmaţie pe planul existenţial. Pentrucă accentul cade pe ceeace *gândim* că ne lipseşte. Aşa dar caracterul *necesar* al poeziei se bizue pe tensiunea ei afirmativă.

Există poezia în măsura în care afirmăm în principiu, sau gândim că se neagă în principiu. Această virtute a afirmării,— misterioasă declanşare de forţă spirituală care cristalizează brusc cuvintele într'o priză absolută a adevărului, este de natură iniţiatică! Câteva cuvinte, topite ca într'o formulă magică, — oficiază iniţierea, pentru săvârşirea căreia o silabă nu se poate desface din ritm. Pe acest temeiu de stringenţă afirmativă se încheagă cele mai multe bucăţi, din „Joc secund" de două sau trei strofe, — ca următoarea „Aură":

Mire, văzut ca femeea,
Cu părul săpat în volute,
De Mercur cumpănit, nu de Geea
Căi lungi înapoi revolute;

La conul acesta de seară,
Când sufletul meu a căzut
Şi cald, aplecatul ţău scut
Il rupse ca pata de ceară,

Crescut, între mâini ca de apă,
Ce lucru al tainei cercai?
Sub verdele lumilor plai,
Arai o lumină mioapă!

In momentul propice al iniţierii în *aura* mistică, — neofitul părăseşte pământul — Geea revoluţă, — şi alege mire intelectul, Mercur, frumos ca o femeie. Era într'un moment de cădere sufletul, şi scutul zeului l-a apărat sugându-l în corpul său astral, ca focul o pată de ceară. Raţiunea şterge petele! A fost o clipă de afirmaţie, iniţiatică! Ce bucurie a tainei a simţit? Că viaţa dusă până acum, în biologie,—verdele lumilor plai— a fost eroare, — lumină mioapă! — Nu întâmplător încheiem prin această *aură*, în care tocmai se arată ceea ce se lasă la oparte şi ce se reţine, ca poezia să fie pură! Asemănarea cu zeul, pe cât e cu putinţă (homoiosis theo katà tò dynatón) în sfinţenie, în în spirit.

CONSTANTIN FANTANERU

Cronica ideilor

Tudor Vianu şi valoarea artei

de MIRCEA MATEESCU

Intenţionam mai de mult să ne oprim cu un comentariu pe marginea cărţii „Filozofie şi Poezie", apărută aproape imediat după cele două volume de „Estetică" şi putând fi opusă acestora ca grad de înţelegere a operei de artă. In evoluţia gândirei estetice a d-lui Vianu a intervenit o împlinire firească Dacă în „Estetică" punctul de vedere al valorilor era întrebuinţat doar pentru a discerne metodologic fenomenul artistic, de astă dată dificultatea este atacată în plin, pentrucă nu se mai urmăreşte descrierea teoretică a operei de artă *aşa cum ne apare* şi a condiţiunilor cari o produc, *astfel cum obicinuit le înţelegem*, dar se încearcă însăşi întemeierea sa în sine, adică raportarea (metafizică) la absolut. Este o observaţiune câştigată pentru filosofia modernă că între metafizică şi valoare există o strânsă rudenie funcţională. A te întreba metafizic despre un fenomen, însemnează a te referi la realitatea lui ultimă, adâncă, la valoarea în sine pe care o poate avea; după cum a vorbi despre valoarea în sine a fenomenului, — de exemplu: a operei de artă — este tot una cu a te întreba metafizic asupra lui.

Insă încercarea de totdeauna a tuturor metafizicelor a fost de a reconstitui lumea în esenţă, adică în unitatea ei centrală. Metodele întrebuinţate, din filozofia vedică până la Descartes şi Kant, dela Kant la Husserl, — au fost variate, accentul căzând când pe raţiunea inductivă, când pe intuiţia empirică, când pe efortul lor conjugat. Vocaţiunea pentru unitate şi pentru totalitate (deci pentru absolut), vocaţia aceasta *metafizică* ce caracterizează ţinuta spiritului nostru în mod necesar, chiar dacă nu în mod obicinuit sau în mod manifest — o recunoaştem, operantă, la baza oricăror discipline ale spiritului: biofizice sau simplu noologice. Efectul ei coordonator şi catalizator intervine oridecâteori o epocă de vehemente atitudini fenomeniste — cum a fost aceia a veacului trecut — reclamă o diferenţiere a valorilor, ceiace însemnează o adecvare a metafizicei la sensul haotizant al fenomenului, mai precis: o abdicare a spiritului de la metafizică, o neraportare a spiritului la absolut. In acest înţeles scrie d. Vianu: „Progresele analizei au adus pierderile sintezei. Inţelegând mai bine originalitatea ştiinţei, a moralei, a artei, a vieţii politice şi religioase, am ajuns să înţelegem mai puţin în ce constă unitatea profundă a spiritului". Această „unitate profundă a spiritului", — pe care Parmenide, Platon, Descartes şi Spinoza crezuseră a o descoperi în „fiinţa raţiunii", contestând orice realitate în afara raţiunei, — deci neadmiţând diversificarea realităţii şi individuarea ei fenomenistă către care îndeamnă pluralismul modern şi pragmatismul îndeosebi, — este expresia, echivalentă ca sens, valenţei metafizice, necesară şi genetică omului. „Unui om întreg nu i se ascunde niciodată unitatea lucrurilor şi ori care ar fi specialitatea care l-a format, aptitudinea lui pentru totalitate va rămânea aceeaşi. [1]).

Următoarele rânduri definesc încă mai precis poziţiunea pe care se situiază gânditorul român, în această supremă încercare a sistemului său de estetică: una metafizică, raportată la noţiunea de valoare ca esenţialitate absolută, nu la câmpul „specializat" al valorilor, — pentrucă, în sensul autonomizării şi al specializării numai impropriu putem vorbi de *„valori"*. „Filozofia este însăşi stăpânirea intelectuală a lumii ca totalitate. Iar dacă, pentru a atinge punctul de vedere filosofic, se cere muncă intensivă şi răbdătoare, rezultatele acestei aplicaţii nu sunt formarea şi creşterea unor aptitudini speciale, ci *educarea în adâncime a întregului om*" (pag. 12). Ce poate fi însă „educarea în adâncime" a omului şi cum se raportează ea la aporia operei de artă?

D. Vianu afirmă, de astă dată atitudinal, „purismul" specializant al veacului trecut, a cărui firmă fenomenistă am denunţat-o adesea în cronicele noastre. Dacă în „Estetica" am întâlnit îndeosebi pe cercetătorul ştiinţific, apt să descrie, interpretând sobru, fenomenul artistic, în lucrarea despre care scriem, cercetătorul a cedat pasul gânditorului, interpretarea a devenit critică iar concluziunile: purtând pecetea originalităţii ideative. Raportarea artei la absolut pretinde aşadar a nu mai privi frumosul ca o valoare autonomă în sensul specializării fenomeniste la care au tot îndemnat, dela Aug. Compte, toţi pozitiviştii empiriştii, — dar încercare de a se întemeia metafizic arta, adică de a-i afla valoarea în sine. Din acest punct de vedere, adică al valorilor ca dogme ireductibile, familiare, ca finalitate, absolutului, ni se pare că d. Vianu încearcă, în domeniul esteticei, aceiaşi operă uriaşă pe care un Max Scheler, un Nicolai Hartmann o întreprind în planul eticei, sau un Adolf Reinah, în planul juridic. Rejudecarea noţiunii de valoare prin trimiterea la esenţialitate, este dealtfel contribuţiunea lui Husserl şi a fenomenologiei, în unghiul gândirei contemporane; încât o justă înţelegere a efortului angajat de d. Vianu nu se va putea obţine, în afara constelaţiei filozofice, schiţată mai sus. Trebue evitată, mai cu seamă această confuziune: autonomizarea esteticei şi întemeierea frumosului ca o valoare în sine, nu însemnează diferenţierea lui de restul realităţii *fenomenale*. Specificul operei de artă nu se poate confunda cu „specializarea" conţinuturilor artistice, în sensul separării lor de conţinuturile altor ştiinţe fenomeniste. Nu în sensul fenomenului operează cenzura metafizică a valorilor, deci în sensul absolutului; dacă e permisă reamintirea distincţiunei kantiene: în sensul *numeral*.

Astfel înţelegem afirmaţiuni ca cele următoare: „Nu tăgăduim existenţa unor concepţii despre religie, filosofie şi artă; stilizate după tipul specialităţilor, ci numai valoarea şi oportunitatea unor astfel de concepţii". Căci „o filosofie redusă la cunoştinţa coordonatoare a fenomenelor, o religie simplificată la simpla ei funcţiune sentimentală, o artă mărginită la unicul ei element estetic, sunt alcătuiri mai sărace decât acele forme de filosofie, religie şi artă care întreţin legături între ele şi ajung prin înrădăcinarea lor în terenul comun care le hrăneşte, la întreaga lor plenitudine" (op. cit. 14).

Incercarea pe care a făcut-o romantismul de a „solidariza" valorile, pe cale de a se „autonomiza" în sensul purismului fenomenist şi pozitivist al veacului trecut, este reluată „more metafizico" de către d. Tudor Vianu. In câteva capitole substanţiale („Poezie şi Mitologie", „Poesia filosofică", „Filosofia ca poesie"), cu competenţa şi erudiţiunea la care ne-a deprins autorul „Esteticei" — sunt analizate condiţiunile potrivit cărora se impune concluziunea că acelaşi conţinut de valori spirituale poate fi exprimat fie prin intuiţiile poesiei, fie prin abstracţiile filosofiei. Ni s'a arătat astfel că deoarece comunică prin rădăcinile lor, poesia n'are nevoie să împrumute conţinuturile doctrinare ale filosofiei, pentru a-şi deschide drumul către revelaţiile cele mai adânci ale spiritului. In ramura ei care nu s'a pozitivat, care nu s'a consacrat cercetării fenomenelor şi n'a devenit ştiinţă, filosofia rămâne încercarea de a cunoaşte *absolutul*. Poesia adevărată şi marea poesie pătrunde şi ea până în sfera *absolutului*, pe care îl mijloceşte însă nu atât în forma cunoaşterii, cât în aceea a experienţei. Şi nu prin ajutorul raţiunii şi al conceptelor, ci prin acela al fantasiei şi al intuiţiilor" (pag. 87). Afirmaţiunea făcută mai înainte, apare întemeiată: „Adevăratul artist nu se opune diletantului prin specialitatea, ci prin integritatea sa. Imaginile particulare ale artei sunt totdeauna susţinute de un sens universal al lucrurilor, în cât cine intră într'un contact potrivit cu ele, străbate până la perspectiva de totalitate a lumii şi a vieţii. D. Vianu citează adecvat vorba lui Mallarmé, care zicea că „îi lipseşte orice competenţă, în afară de absolut". Prin rădăcini, adică în sensul absolutului, artistul şi gânditorul întreprind aceiaşi operă creiatoare de cunoaştere a realităţii ultime.

1) „Filosofie şi poesie", ed. „Familia", Oradea, 1937, pag. 9.

ROMANȚA

de Radu Gyr.

Pe unde calcă pasul, se ridică
un cântec lin ca foșnetul de brazi.
Suspină'n glod o tâmplă de Vlădică
sau, lung, șoptește mâna unui cneaz.

Din or'ce sfânt răsare o troiță
și-un lan de grâu din pieptul unui dac.
E poate-o frunte grea de jupâniță
urciorul pus, la cină, în cerdac.

Când plugul se înfige dârz în brazde
un Strâmbă Lemne spintecă în lut.
Dorm Feți-Frumoșii'n crini, și din obraz de
Sânziene albe zarzări au crescut.

Ce ochi surâd în floarea de răsură ?
Ce trup de fată tremură'n rogoz?
Pe unde treci, rădvanele trecură
la nunți și la botez de voevozi.

Pornește vânt prin trestii dunărene
să ducă duhul prințului mrăjer,
și'n seri adânci, nu luna sue-alene,
ci cușma basarabului, pe cer.

La denii, sub icoane bizantine
cu Preciste în zâmbet daurit,
îngenunchiat alăturea de tine
se roagă Ștefan-Vodă, prea smerit...

Vino și-ascultă veacurile Țării
cum trec pe drumuri, seara, după oi.
Ascultă: nu bat clopotele zării,
inima Țării cântă peste noi!

Ascultă: cu mioarcele și cânii
baciul mioriții sue colbăit.
Ascultă: plânsă, ciutura fântânii
din fund de basme scoate veac topit.

Ascultă: ruga spusă la culcare
de pruncul tău, cu glas tremurător,
e-aceiași rugă limpede, pe care
au spus-o cnejii în iatacul lor.

Privește: drumul ăsta scris în vreme
vine din morți, din doină pare tras, —
și carul greu, ce'n praful serii geme,
e frate c'un bătrân iconostas.

Și-acest plaivas cu jocuri azurate
cu care, tu poete, umbre țeși,
cu pragul mânăstirilor e frate
și cu opinca aspră de plăeș.

Miuță pe Țăcălie

de NEAGU RĂDULESCU

Provocare

Onor club. Sportiv: Cocoșul Alb

Prin aceasta avem onoarea să vă provocăm la un match de foot-ball-miuță pe terenul Țăcălie, Duminică 12 Septembrie, ora 4. d. a.

Fiecare echipă va aduce minge.

Arbitru se va alege pe teren.

La trei cornere se va bate un unsprezece metri.

Echipei învinse cu 13-0, i se va lua mingea și echipamentul.

Hip! Hip! Hura!

CAPITAN: Tăchiță Corcodel.

PREȘEDINTE: Nicu Pantaze

SECRETAR GENERAL: Luță Ionescu

CASIER: Izu Ghidale

Club sportiv „Albatros" Filaret

Tăchiță Corcodel și Nicu Pantaze, cu ghetele la subțioară, își așteaptă echipa în colț, lângă băcănia lui Papaianopol.

— Ei, ai dracului! ce nu mai vin ăia?

— Te pomenești că tocmai Luță cu mingea, ne-o face...

Domnul Papaianopol scoate capul în ușa prăvăliei sale cu delicatesuri și-i întreabă într'o doară pe voinici.

— Da te bre baetica me rog, unde ve duteți cu ghetele alea la subțioare. La tismerie? La baie, bre?

Căpitanul echipei „Albatros" privește de jos în sus balotul de osânză, își aduce aminte că tocmai alaltăeri a tocit la istorie pe Tudor Vladimirescu, și scuipă prin strungăreață, sfidător, drept între ghetele măslinarului fanariot.

— Avem match, șefule. Match de foot-ball pe Țăcălie.

Din josul străzii apar gâfâind, încă trei jucători cu șepci de liceu puse hoțește pe-o ureche și cu tricouri bălțate pe subt uniformele de culoarea tutunului.

— Să știi că dacă nu vine Maciste, ne ardem — suspină elegiac președintele, ronțăindu-și unghiile și savurându-și tot deodată, insigna de carton din piept: A.

Dar de după colț apare legănându-se

mătăhălos fundașul echipei poreclit Maciste, ucenic de frizerie și stâlp de încredere al campionilor din Filaret.

Acum nu vine Luță. Și dacă nu apare el, „Albatrosul" n'are minge.

— V'am spus eu — vorbește ca un bătrân înțelept Ghidali. Un așa club ca al nostru trebuie să aibă deja și un sediu. Mă rog, să facem ceva serios. Imi plătiți mie o cotizație pă lună și facem sediu la noi la magazin... Nu e o ideie?

Cu toată ideia casierului, Luță tot nu apare.

Panică.

— Poate că nu-i dă voie tat'su, că știi că i-a luat alaltăeri notele dela liceu și ce prăpăd a fost...

— Numai de n'ar zice ăia dela „Cocoșul Alb" că nu ne-am prezentat de frică...

— N'ar fi bine să-i fluerăm la poartă? — propune unul. Cel puțin să ne dea mingea să nu întârziem.

Propunerea se aprobă. Cei șase trec pe Nifon, se opresc la o poartă verde și încep să turluluiască, stârnind lătratul

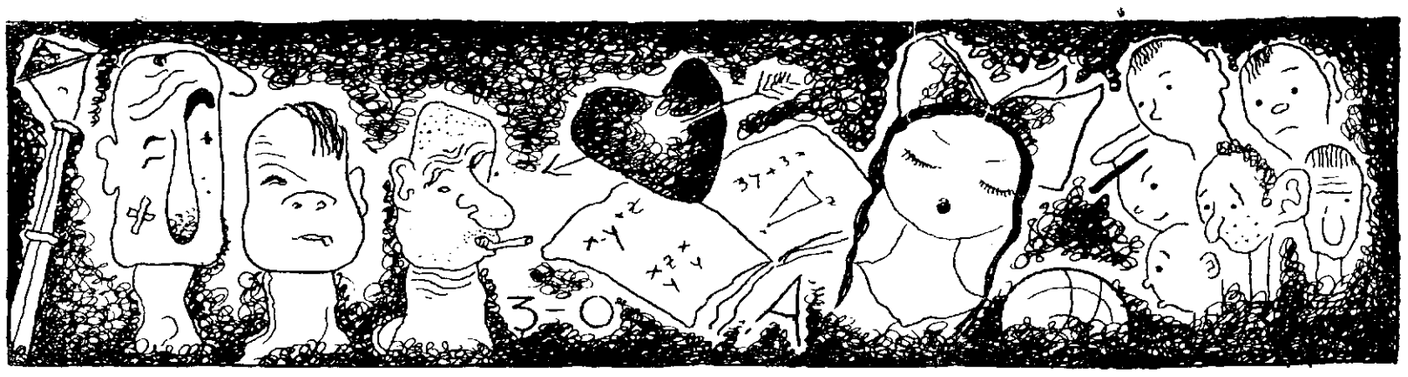

unui câine. In casă, domnul Ionescu ciulește deodată urechile, se ridică din pat într'un cot și aruncă nervos „Universul".

— Mițoooo! N'auzi cucoană? Ia vezi că iar au venit golanii ăia să-l ia pe fi-tu la folbal. Ia uite nene nu mai poți să-ți faci digestia din cauza lor. Și drastic: bagă de seamă să nu-l lași să plece că îi rup urechile. Să învețe măgaru', că diseară îl ascult. Înțeles?

Dar până când să-și deplaseze coana Mița batoza celor nouăzeci de kilograme, Luță a și sărit pervazul ferestrei, ținând sub braț mingea No. 4, cu douăzeci și patru de bentițe, ca pe un cap al lui Mihai Viteazul, justificându-se coechipierilor:

— Nu vrea bă să-i intre 'n cap lu' tata că am stofă de internațional!

Puși sub presiune, băeții au luat-o la goană, așa cum le stă bine unor adevărați foot-ballești. După colț s'au oprit brusc, cu obrajii ca miezul de harbuz.

— Ascultă bă! — a spus Tăchiță Corcodel — n'ar fi bine să trecem pe subt balconul lui Zozo? Așa, doar să ne vadă fata că plecăm la match.

„Albatrosul" a cotit deci în monom pe o stradă alăturată.

La o fereastră, capul rotund de lună plină a lui Zozo, Julieta echipei și elevă la „Pompilian", a surâs galeș și-a trimes o bezea, celor șapte argonauți cari treceau cu piepturile bombate și'n pas de zece Mai.

Pe urmă, reprezentanții Filaretului au pornit în trap, nemai oprindu-se decât pe Arionoaia, într'o simigerie, unde și-au încărcat buzunarele cu seminte.

Țăcălie.

Un maidan ca o piele de vacă, îngrădit într'o parte cu sârmă ghimpată.

După umărul de cărămidă al unei case, pălăria soarelui salută ceremonios și galben, ulițele până departe.

Pe-o frântură de zid, deasupra unui arhipelag de urină, o mână puțin dibace, a desenat un cocoș cu plisc de pelican. Deasupra, aceiași mână, a caligrafiat analfabet:

CLUBU SPORT COCOȘU ALB

Cei trei albatroși, însoțiți încă de vreo trei pitici capturați pe drum ca galerie, au dat sârma la o parte și-au intrat mirați că pe teren nu-i decât un câine jegos, cu ochi buni, care se apropie de ei, ciulind două urechi de licean tuns numărul zero și bălăngănind o coadă ca un Hardmuth.

După zid apare însă un uriaș, răsucinndu-și iarba unui început de mustață.

— Cei cu voi mă neică?

Găliganul se apropie și mângâie obrazul de sidef al președintelui.

Albatroșii sunt cât furnicile și Nicu Pantaze de abia poate să bâlbâie:

— N... n... nn... noi suntem ăia cu provocarea. Am venit să ju... jucăm... n... n... noi suntem echipa „Albatros".

— Cum?

— A... A... Albatros!

— Ce-i aia „Albatros" mă? — se încruntă găliganul scotocind prin buzunar un muc de țigare.

Echipa intră în pământ.

Nimeni nu știe ce-i aia „Albatros".

Nici chiar Luță care a găsit cuvântul ăsta într'un dicționar franțuzesc, odată când scotea cuvinte.

— Pe mine mă cheamă Ușchilă — se recomandă găliganul — sunt de familie bună și împlinesc de sfântu Gheorghe 19 ani. Zi voi sunteți ăia! Brava băeți! Zi veniți să ardem un folbal. Bun nene, stai să guiț băeții!

Puse palmele pâlnie la gură și țipă. Guliver în țara piticilor.

— Băااااă! Ia veniți bă! Că uite ipochimenele astea din Filaret cică să jucăm folbal.

De după zid, apăru atunci un cap, apoi altul și în fine vreo zece golani cari jucau acolo rișca.

Reprezentanții mărunți ai Filaretului se dosiră unul după altul și toți după Maciste, care tremură ca varga și e galben ca un porumb.

— Unde e căpitanul? întrebă Ușchilă.

Tăchiță Corcodel, împiedicându-se, se strecură înghețat în primul flanc.

— Bate laba 'ncoa'!... Să ți-i recomand. Asta e Ghiță Gât Lung, ăsta e Vanghele Militaru, ăsta e Gore Gingie, ăsta e Lică a lu' Chioru, ăsta e Falcă Prăjită... ăilalții dăi în moașe-sa. Și acum faceți golurile. Uite, unul colo lângă zid și unul ici".

— Da minge n'aveți? — a suspinat Tăchiță Corcodel.

Din tabăra adversă Falcă Prăjită a întors capul fioros.

— Bășică?... Da ce, bășică, n'aveți voi?

— Păi... în pro...

— Mai bine puneți toate țoalele lângă gol și mai încet cu muzicuța, că n'avem timp, strigă scurt Ghiță Gât Lung.

Tăchiță Corcodel așeză cuminte mingea într'un centru imaginar și șopti lui Ghidali:

— Vezi că în tine ne e speranța, că știi să driblezi. Eu îți pasez ție, tu driblezi doi, îmi pasezi mie, eu mai driblez doi și-ți pasez și tragi la poartă. Și intră la om mă, să nu-ți fie frică. M'auzi tu? Să nu-ți fie frică!

— Mă! Nu mi-e frică deloc! o să fac un joc de clasă! — dârdâia ovreiașul atât de tare că parcă pistruile de pe obraz i se scutură și cad jos pe maidan.

— Ce voi jucați cu ghete? — întrebă mirat Ușchilă. Ce sunteți proști? Ptiu! Proști sunt ma Vanghele! Păi bine bă noi jucăm ca în Spania, cu picioarele goale. Nu se poate să jucăm noi așa și voi altfel, că ne loviți la turloaie. Puneți ghetele lângă gol. Hai, n'auzi, mișcă!

Cei șapte se executară.

— Dar arbitru? — îngână un albatros.

— Jucăm fără arbitru — se răsti Lică a lu' Chioru — flueră unu' din noi. Uite așa cu deștele în gramofon Adu bășica.

Mingea e acum în centru și Tăchiță Corcodel driblează.

— Ai tu Nicule!

— La mine Tăchiță!

— Așa Nicușor!

— Pas! Pas!

— Nu-l lăsa Maciste!

— Șut! Șut!

— Dă-i cu capul! Vezi că te atacă!

— Acum! Acum! Sunt aici Izule!

Tăchiță Corcodel, căpitanul, trece pe lângă găliganii care n'au habar de așa ceva, ducând mingea când pe un picior, când pe altul și bate puternic în poartă.

— Goooool! țipă fericit Maciste.

— Unu la zero! Goooool! sare în sus și Luță.

— Goooool! — miorlăie și un băiețaș din galerie.

— Bine e gol, spune și Ușchilă și Gore Gingie și Vanghele Militaru. Da noi nu mai jucăm. Uite așa. Ne-am plictisit. Noi jucăm ca în Spania. Ne-am plictisit. Ne'cem la rișcă.

— Păi bine șefule, așa ne-a fost vorba? — îndrăsnește Nicu Pantaze să mormăie — iscăliți măcar provocarea că ați mâncat bătaie cu 1—0 în minutul cinci și că v'ați retras după teren.

— Noi bătaie?! Nu fii obraznic, bă Mucosule! Ai făcut milităria? Hai-? Ia fă-te încoa' Vanghele să le mutăm ăstora vasilca! Pune mâna pe țoale băiete.

Albatroșii fac ochii mari implorându-l parcă pe Maciste să intervină.

Dar stâlpul clubului își simte genunchii de ceară caldă și'n pantaloni un șurub care se strânge.

— Ce-ai cu noi nene? Nene Ghiță! Nene Vanghele! Am făcut noi ceva? Nene Ghiță!...

Luță și cu Izu Ghidale pun mâinile la piept ca îngerii.

— Nene! Nenicule!...

Ghiță Gât Lung nu se lasă însă impresionat.

— Vanghele. Ia și bășica mă! Că i-o duci lu' nepotă-tu.

— Uite-o!

După piciorul lui Maciste, Ghidale prinde glas.

— Hei domnu! Domnu' vă rog! Ce sunt manierele astea pe dumneavoastră? Nu vă convine scoru' unu' la zero? N'a că noi vă dăm cinci goaluri de pomană! Vă convine vă rog? Iscălim imediat provocarea că ne-ați bătut cu cinci la unu...

Dar clubul „Cocoșul Alb" din Țăcălie, dispare după zid, pierzându-se printre uliți. ca și când nici n'ar fi fost.

— Nici cu zece la unu, nu vă convine? — țipă disperat Izu Ghidale.

Luță, Nicu și Tăchiță, au început să plângă. Intâi încet. în surdină, apoi tare ca din goarne.

Când nu s'a mai văzut nici fir de praf din adversari, Maciste a dus pumnii la piept și-a descleștat fălcile și s'a pornit să urle.

— Huooooo! Hingherilor! Huo, cioflingarilor. Ne-ați luat hainele și mingea, ă! Unde sunteți că vă rup picioarele! Hingherilor! Țăcălăgiilor! Las'că o să vă arăt eu vouă!

★

Pe cerul Țăcăliei a apărut luna. O lună albă ca o teză dată la matematici.

Șapte oameni mici, trag pe lângă zid șapte umbre deșirate.

Un sergent flueră prelung, luându-se parcă la întrecere cu locomotivele Filaretului.

Albatrosul se târăște tăcut pe lângă uluci.

— Nu treceți bă pă Nifon! — șueră unul. Că ne așteaptă Zozo la fereastră și ne vede așa...

In colț la băcănie domnul Papaianopol somnoros trage tocmai oblonul. Trebuie să fie unu.

— He! Lume nouă bre! Da te e cu voi baetica? — întreabă mirat băcanul, — te umblați noaptea'n ismene si'n cămase ca stafiile? Să nu reciți, bre.....

(Desenele autorului)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Capodoperele muzeului Prado la Geneva

II — Școlile străine

de MIHAI NICULESCU

Albrecht Dürer
Autoportret (Prado)

Pictorii din școala spaniolă nu erau singurul prilej de atracție, în spațioasele încăperi ale Muzeului de artă și istorie genevez unde-și găsiseră vremelnică ospitalitate. Sala primitivilor flamanzi, sălile Rubens și Tizian rivalizau în magnificență cu operele lui Velazquez, Greco și Goya, recoltând jerbele unor superlative împestrițate de toate dialectele globului.

Intre cele două scene de vânătoare în cinstea împăratului Carol-Quintul, migălite de Cranach cu o meticuloasă ferocitate, „Ispitirea sfântului Anton" de Hyeronimus Bosch dar mai ales apocaliptica viziune a lui Brueghel — „Triumful morții"—atrăgeau atâta mulțime de privitori, că trebuia să-ți aștepți răbdător rândul perindării pe dinaintea lor. Nici trupeșele zeițe durde, cu galeșe uitături din „Judecata lui Paris" de Rubens, nici nurii ispititoarei „Maja desnuda" a lui Goya, cu priviri și mai îmbietoare încă, nu isbuteau să facă uitată oroarea legiunilor de schelete pornite într'un iureș allegro, cu nu știu ce sprintenă jovialitate, la asaltul împotriva vieții. Intâlnirea cu Brueghel prilejuia una din acele revelații a căror amintire e ca un drum fără întoarcere spre un trecut de inocentă și netulburată ignoranță. Viziunile dantești ale unor Delacroix sau William Blake (ale cărui ilustrațiuni la „Infernul" se puteau vedea la „Tate Gallery" din Londra) se resimțeau întrucâtva de a fi comentariile unor reminiscențe literare, pe firul cărora spectatorul trebuia să facă sforțarea de a urca în întâmpinarea emoției originare a artistului, dar lunecarea atenției înspre anecdotic, în cazul „Triumfului morții", departe de a sfărma cercul magic al contemplației, înlesnea absorbirea în ea până la desăvârșită uitare de sine. Precizia agresivă a desenului, — contur limitativ de culoare și mijloc de expresie, în același timp, de-o neînchipuită îndrăzneală devenea atunci revelatoare, dincolo de aparenta „groază" a subiectului, pentru aliajul ciudat al acestui geniu de amploare shakespeareană, în alcătuirea căruia, ca și a dramaturgului englez, virulența satirei și scăpărările de vervă bufonă secretează un duh tragic exaltant, molipsitor de frenezie imnică. Apoteoza și satira, alegoria și realismul grotesc, împins până la caricatură și impudoare sunt unele aspecte din cele mai izbitor opuse ale artei lui Brueghel, armonizându-se totuși în sinteza unei viziuni de-o exaltantă originalitate.

Rubens
Portretul reginei Maria de Medicis (Prado)

Același geniu neliniștitor ilustrează și „drăcoveniile" înaintașului său Hyeronimus Bosch, pentru care Filip al doilea manifesta o bolnăvicioasă predilecție, nedându-se înapoi nici dela raptul fățiș ca să-și poată oferi, în liniștea monacală a Escurialului, spectacolul nălucirilor de coșmar ale sfântului Anton. E în același timp o răceală inumană și aprigă fervoare în predilecția pictorului de-a amănunți cu o stranie precizie a detaliului înfățișerile care mișună în tablourile lui, chipuri fără nume, iazme ale întunericului și ignoranței, reprezentări picturale, poate, ale unor vicii neștiute sau poate ale unor tulburări organice, plăsmuiri ale unei lumi larvare, foșgăind în umbra prăpăstioasă a nopții, a instinctelor și impulsiunilor nesatisfăcute. Atotputernicia luminii solare încetează sub climatul închipuirii artiștilor nordici, cari populează nu numai meditațiunile anahoreților dar și peisajul monoton al vieții de toate zilele, cu vedenii fantastice despite în spaime nocturne.

Alături de acești tulburători maeștri ai fantasticului, suavitatea inspirației din subiectele sacre ale lui Memling, era ca un liman liniștitor și tot atât de calmă și sigură părea solitudinea peisagiului din „Fuga din Egipt" a lui Ioachim Patinir, exemplu aproape unic în vremea artistului, de ceea ce mai târziu avea să fie proclamat ca descoperire modernă și steag de luptă artistică, sub firma „sentimentului naturii".

In sala următoare, cu tapițerii înfățișând viața Sfintei Fecioare, pătrundeai ca într'un sanctuar. „Coborîrea de pe Cruce" de Rogier van der Weyden și o mică „Fecioară cu pruncul" de acelaș, erau singurele tablouri expuse acolo. „Prea multe capodopere" s'a spus de către unii, cu prilejul extraordinarei manifestări de artă care a fost expoziția dela Geneva. Exclamația poate părea f r i v o l ă, dar nu lipsită de onestitate; cred chiar că exprimă sugestiv succesiunea dramatică după care se învălmășau, în continuitatea emoției necontenit diversificată pe care o încercă vizitatorul acelei expoziții, așteptările, surprinderile, prevederile înșelate... Spun asta, pentrucă mi-ar fi încă greu să-mi amintesc de cele văzute acolo, altfel decât cronologic, adică autobiografic, subiectiv. Incerc să aleg, cu sfiala profanului, cuvintele în care să vorbesc despre „Coborîrea de pe Cruce" a lui van der Weyden, artistul ce s'a rugat ca nimeni altul, în arta și cu uneltele pictorului. Sentimentul religios nu a fost vreodată mai covârșitor exprimat decât prin demnitatea suferinței de pe chipurile și din atitudinile personajelor sacre înfățișate în această operă.

Câteva realizări portretistice excepționale, semnate de Tizian, Rubens, Rafael, Dürer, Van Dyk și Antonio Moro sau Mor, olandezul hispanizat dela Curtea madrilenă, împodobeau sălile învecinate, unde mai cu seamă Rubens strălucea cu o somptuozitate fără egal. Nici un alt pictor nu a glorificat cu atâta elan cuceritor, vigoarea și frumusețea fizică, splendoarea aparențelor și voluptatea formelor feminine, modelate cu o pasiune care uitând că toate sunt pieritoare nu pare să-și amintească decât de mângâerile date și primite.

Alături de magnificența cu adevărat regală a lui Rubens, de rodnicia geniului său artistic, austeritatea unui Dürer, în cel mai frumos al lui autoportret, de-o măestrită cumpătare în exprimarea picturală — era una din alăturările cele mai pasionante. Poate fi mai deplină bucurie — mă întrebam — decât a ochilor cari *au văzut*, și a sufletului hărăzit să pipăe prin luminile lui cele mai agere și mai puțin înșelătoare? Vine și vremea înțelepciunii, niciodată prea târziu, mă ispiteam singur:

Qu'as-tu vu dans ton exil?
D'isalt à Spencer sa femme,
A Rome, à Vienne, à Pergame
A Calcutta? Rien!... fit-il...
Veux-tu voir le monde?
Ferme tes yeux, Rosemonde

Fără'ndoială, Giraudoux, dar după ce vom fi văzut..

Roger van der Weyden
Coborîrea de pe cruce (Escurial)

Expoziția dela New-York

de PAUL MIRACOVICI

Se pare că expoziția dela New-York — în întregul ei — nu a depășit semnificația celei din 1937 dela Paris. De obicei aceste manifestațiuni sunt rezumatele unei epoci, un bilanț dacă se poate spune, al activității omenești, fie că ele exprimă aspirațiile la bună stare prin mijloace tehnice, fie că prin eforturile artiștilor se încearcă definirea unui stil cât mai propriu vremurilor. Toate expozițiile universale au avut acest caracter. Cea dintâi, pe la 1860 dacă nu mă înșel, a fost făcută sub semnul technicei născânde a zilelor noastre. Aceea din 1889 care ne-a lăsat turnul Eiffel a accentuat și mai mult această tendință. Ele au reflectat preocupările artiștilor numai în măsura în care organizatorii, întotdeauna oficiali, s'au adresat acelora cari într'adevăr reprezentau contemporaneitatea. De acea, expozițiile universale nu sunt preludiile revoluționare ale zilei de mâine, nu perfecționarea invențiunilor vechi constitue elementul revoluționar, ci cum spuneam mai sus sunt rezumatele unei epoci trăite. Privită în lumina acestor idei, expoziția dela New-York nu credem că va fi adus o mărturie valabilă a lumei de mâine cum a fost intitulată. Cel mult ca e o oglindă fidelă a timpului nostru. Sub aspectul acesta nu e nicio îndoială că, cu spiritul lor specific și cu mijloacele lor incomparabile, americanii au realizat lucruri cu deosebire interesante. Timpul a fost prea scurt între expoziția de la Paris din 1937 și aceea din 1939, ca să poată fi depășită altfel decât prin ingeniozități sau perfecționări technice; a trecut prea puțin timp dela una la alta pentru a se putea capitaliza frământările și cercetările închise într'o epocă. Din această pricină, o mai netă deosebire de caracter au avut expozițiile de artă decorativă din 1925 și acea din 1937 (nu pomenim de expoziția colonială care avea o teză mult prea accentuat exotică). Prima a oficializat cubismul, popularizându-l. Din sfera inaccesibilă celor mulți a atelierului artistului, l-a coborît în stradă, în baruri și în cămine, dând naștere „stilului cubist" Cubismul, care ieșise din preocupările celor cari experimentau noui forme de gândire, noui mijloace de tălmăcire a sensibilității contemporane, a căpătat o lovitură definitivă cu aceasta, ceeace ilustrează încăodată limpede că aceste manifestațiuni nu fac de cât să *urmeze* și nici decum să preceadă spiritul vremii. Au trebuit 20 de ani cubismului ca să capete consfințirea oficială. (E destul de răspândită greșeala de a situa începuturile acestei mișcări după război. Adevărul e că după război a început și *succesul* ca și declinul său). Cumințenia, încercarea de a armoniza noulle experiențe cu vechile învățături clasice cari au caracterizat expoziția din 1937, nu sunt decât aspectele eforturilor eroice ale generațiilor de după război de a inventa o disciplină, de a reveni la un umanism mai propriu vieții într'o epocă de excesive abstractizări și de false fantezii în beton armat.

*

Participarea noastră la expoziția dela New York prin gustul ales și prin originalitatea sa, a fost o importantă contribuție la reușita ei. Important mai ales sub raportul artistic (technicește nu poate fi vorba să concurăm pe americani).

In marea întrecere de noutăți, noi am adus prospețimea artei noastre populare, frânturi din operele artiștilor noștri și în cuprinsul întregei expoziții, candoarea unui suflu încă nemecanizat. D. prof. Gusti a știut, alegându-și colaboratorii, să dea concursul nostru maximum de autenticitate. Astfel, arhitecții, d-nii Cantacuzino și Oct. Doicescu sunt dintre arhitecții români printre cei cari își vor lega numele de această epocă prin profunda lor originalitate și prin capacitatea lor de a da înțelesuri noui arhitecturii noastre. Colaborarea apoi a artiștilor de talia lui I. Jalea, C. Medrea, P. Grant, M Constantinescu, Mihail Onofrei, Ștefan Constantinescu, A. Demian, Mircea Basarab, Mazilescu și alții ale căror nume îmi scapă, au contribuit la admirabila prezentare a pavilioanelor noastre. Expoziția dela Dalles ca și filmul prezentat cu acest prilej, sunt mărturii elocvente ale vredniciei românești. Fără îndoială, reduse la înfățișarea simplă de alb și negru a fotografiei, lucrurile sunt lipsite de farmecul ce-l împrumută culoarea, dar chiar așa fiind, publicul e recunoscător organizatorilor pentru minunățiile arătate, minunății care ar fi rămas ascunse fără această inițiativă.

Stilul românesc

V

de arhitect I. TRAIANESCU

Să amintim acum, în ordine cronologică, monumentele mai de seamă realizate și rămase pe pământul nostru, încă dela Descălecare:

In Muntenia: Biserica Sf. Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș (1359), M-rea Tismana (1370), M-rea Cozia (1393), M-rea Dealu (1502), Curtea de Argeș (1508), Snagovul (1517), Mitropolia Târgoviște (1518), Curtea Veche-București (1559), Mărcuța-București (1587), Mihai Vodă-București (1594), Arnota-Vâlcea (1640), Stelea-Târgoviște (1645), Cornetul-Vâlcea (1666), Mitropolia București (1655), Cotroceni-București (1678), M-rea Hurezu-Vâlcea (1691), Antim-București (1705), Stavropoleos-București (1724), M-rea Văcărești-București (1724), Comana-Vlașca (1700), Curțile Brâncovenești dela Potlogi-Dâmbovița (1698) și Mogoșoaia (1702), Biserica Colțea-București (1700—1715).

In Moldova: Rădăuți-Bucovina (1363), Mirăuți-Suceava (1378), Bistrița (1400), Bis. Albă din Baia (1467), Pătrauții (1487), Voroneț (1488), Sf. Gheorghe Hârlău (1493), Sf. Niculae Domnesc-Iași (1493), Borzeștii (1493), Sf. Ion din Piatra (1499), Arbora (1502), Putna (1469), Probota (1530), Moldavița (1532), Suceviița (1584), Secul (1602), Dragomirna (1602), Bârnova-Iași (1629), Trei Erarhi-Iași (1639), Golia-Iași (1660), Cetățuia-Iași (1672), Sf. Spiridon-Iași (1804) și Frumoasa-Iași (1836).

Timp de veacuri s'au abătut asupra lor multe prefaceri, cari le-au schimbat înfățișarea, totuși, prin cercetări recente, s'au putut stabili formele lor de origină și adaosele făcute în urmă de vremelnicii stăpânitori.

Din fericire, acum, aceste monumente sunt puse sub ocrotirea legei și sub privigherea Comisiei monumentelor istorice, astfel ca să nu se mai poată repeta greșelile din trecut.

Așa dar, iată în ce atmosferă prielnică începe să se redeștepte, după un somn de veacuri, arta strămoșească, chemată la o nouă viață de către antemergătorii Renașterei artei pământene.

Dar, după cum în Renașterea italiană, un sfânt Francisc d'Assisi și un Dante au aprins flacăra unei lumini a cărei strălucire s'a revărsat și peste pământul nostru, iar avântul lor a însuflețit pe rând penelul lui Cimabue și Giotto, dalta lui Nicolo Pisano, Donatelo și Ghiberti, cum și inspirațiile gigantice ale lui Rafael și Michel-Angelo, tot așa și la noi, tradiția și datinele strămoșești, păstrate cu sfințenie în cronici și pisanii, biserici și mânăstiri, în limbă, port și cântece populare, au însuflețit gândirea și limba unui Cichindeal, Văcărescu, Sihleanu, Eliade, Mureșianu și Alecsandri, iar aceste făclii, ce luminau și încălziau arta veche românească, în toate aspectele ei, au trecut din mână în mână, aprinzând geniul strălucitor al lui Eminescu, care de pe culmile lirismului și gândirii lui, a revărsat lumina pe întregul câmp al artei noastre contemporane. La această lumină și-a putut lucra în tihnă Aman, pânzele lui, reînviind amintirea voevozilor noștri și proslăvind-o pe a luptătorilor dela Griviița și Plevna. După el, Grigorescu revarsă o lumină nouă asupra țăranului nostru, în toate împrejurările unei vieți pline de muncă și poezie.

In rândul lor, sculptorul Georgescu eternizează în piatră pe marele învățător Gheorghe Lazăr și cioplește în marmură chipuri de voivozi și domniță.

In această eflorescență de talente și creațiuni noui, răsare impunătoare figura arhitectului Mincu. Ochiul lui, exersat la lumina frumosului clasic, pătrunde în tainele aceluia crescut pe câmpia românească, cercetează sate și mânăstiri, și se însuflețește la gândul unei Renașteri a arhitecturii naționale, întemeiate pe isvoarele seculare de artă din tot cuprinsul țării.

In operele lui, puține la număr, el contopește în forme armonioase, îndepărtatele isvoare bizantine, sau ale renașterei, cu isvoarele artei noastre, vechi.

In pavilionul dela Șosea și în Școala centrală de fete, întrupează năzuințe noui, cu elemente întâlnite la țară, iar în cavourile dela Bellu realizează concepții arhitecturale inspirate din vechile noastre monumente istorice și din arta clasică.

După desenele lui, sculptorul își modelează cei patru evangheliști dela cavoul Gheorghief dela Bellu, cum și decorațiile în bronz dela cavourile Ghica și Cantacuzino, — iar pictorul zugrăvește bisericuța-cavou Lahovary.

Elevii lui îl urmează pe calea deschisă de el, ca un premergător al renașterii arhitecturei și artei românești, altoind o artă nouă pe trunchiul viguros al aceleia din trecutul nostru.

Vorbind despre urmele acestui trecut artistic autohton, Mincu obișnuia să spună: „In ochii mei, ele erau ca niște rădăcini sănătoase ale unui arbore rupt de furtună și am încercat să pun altoiul meu peste ele. Azi, spre bătrânețe, văd că altoiul s'a prins, că a dat roade, și cred că ele vor ajunge **departe".**

Cronica muzicală

Maria Cojocăreanu

de ROMEO ALEXANDRESCU

Cu moartea sopranei Maria Cojocăreanu, se frânge o carieră lirică plină și serioasă și dispare un talent dela care era legitim să se aștepte o continuare abundentă a activării, în scena „Operii Române".

Maria Cojocăreanu

Pierderea pentru instituție este realmente grea, d-na Cojocăreanu fiind una din rarele reprezentante temeinice ale cântului dramatic. Nu se poate uita totodată că Opera pierde nu numai o artistă înzestrată și vrednică, dar în același timp, își lipsește marea familie a cântăreților ei de un exemplu de modestie și de aleasă camaraderie, al cărui preț nu poate fi nesocotit, într'un mediu în care sentimentele și atitudinea fiecăruia, au indiscutabile înrîuriri asupra tuturor.

Maria Cojocăreanu n'a cunoscut goana după rol, nici capriciul, invidia, sau micile vanități, care, nu arareori tulbură atmosfera prielnică muncei artistice și o încarcă de patimi mărunte, în atâtea teatre de pretutindeni. N'a cunoscut nici disprețul rolului de carură mai modestă, nici teama de a încerca roluri de caracterul cel mai variat, contribuind astfel în toată măsura dorită la bunele rezultate obținute de scena căreia i-a consacrat o efemeră dar intensă carieră.

Maria Cojocăreanu s'a născut la București în 1902. Incă din cursul primar, glasul deosebit de puternic și de sănătos de care dispunea, nu trecuse neobservat. Mai târziu, la Institutul Bolintineanu, unde a făcut cursul secundar, era întotdeauna chemată să cânte la festivități și distinsă pentru calități lirice vădite. A început studii muzicale, urmând câțiva ani cursuri particulare de pian, apoi s'a înscris la Conservator, numele de altă dată al Academiei regale de muzică, la clasele d-noi Aslan (canto) și regretatului muzician și îndrumător artistic, D. G. Kiriac (teorie).

La examenul de absolvență, se distinge, luând parte și la producția publică a clasei de operă, când interpretează cu promițător succes pe Tosca (actul al II-lea), sub conducerea muzicală a d-lui Egizzio Massini și cu orchestra conservatorului, admirabil educată, în vremea aceea, de maestrul Alfonso Castaldi.

Scurt timp după sfârșirea studilor, este angajată la „Opera Română", unde se face imediat apreciată de direcțiune, colegi și public, pentru capacitatea evidentă a dotării vocale ce dovedește cât și prin conștiinciozitatea și convingerea cu care își prepară și cântă rolurile.

Printre cele mai însemnate creații ale artistei, trebue citate acelea din operele: Aida, Balul Mascat, Ernani, Tosca și Lohengrin. Totuși, Maria Cojocăreanu a putut apare în condițiuni tot atât de fericite, în roluri foarte diferite, ca structură și gen, de acelea menționate mai sus, spre pildă, în „Nunta lui Figaro", „Falstaff", „Cei patru bădărani", ba chiar în opereta „Voevodul țiganilor" în care, alături de tenorul Emil Marinescu, dotat deasemeni cu mari resurse de mlădiere în trecerea dela o categorie de roluri la alta, obținuse un succes categoric. Dela această frumoasă aptitudine de adaptare la variatele cerințe ale carierei lirice, era încă mult de așteptat, dela Maria Cojocăreanu.

Moartea timpurie care a lovit-o, trebue deplânsă, atât prin golul pe care îl lasă în mijlocul forțelor actuale ale „Operei Române", cât și prin pierderea morală ce-i provoacă dispariția unui element de cinste, devotament și demnitate artistică.

Aşteptare

de LUCA DUMITRESCU

Ridic ochii de pe caet şi privesc pe fereastră. N'aşi putea spune că mă uit undeva precis, să văd ceva prin această fereastră din faţa mea. Nu. Privesc pe fereastră, dar mă uit de fapt în gândurile mele, acolo unde a apărut pe negândite un mic hiatus. Asta mă enervează. Sunt câteva săptămâni de zile, de când scriu, în acest caet, fără să simt nevoia de a mă întrerupe, ca să-mi potrivesc un gând sau să caut vreo imagine. Scrisul a curs abundent, tăcut, untdelemnos, ca şi viaţa. Peniţa nu isbutea să pridideasca uneori, talazurile fluviului, care se vărsa din mine. Aveam impresia unei fertilităţi inepuizabile şi scriam fără să mă sinchisesc de vreun plan, ori necesitate literară, convins fiind că faptele aşa cum se vărsau din mine, erau destul de interesante prin ele înseşi, ca să nu mai fie nevoe de vreun tonic al artei.

Intâia oară deci, de când scriu la acest caet, mă opresc şi mă gândesc cum să mai potrivesc faptele. Ochii, la început goi prin fereastră, se umplu încet, încet, din cauza pauzei care se prelungeşte, cu imagini ale lumii de afară. Fereastra e bine spălată. Se văd câteva sgârieturi, rămase de la şters pe ea, dar îmi închipui că sunt normale şi nu le dau importanţă. De altminteri ele nici nu împiedică întrucâtva ochiul să vadă bine, cât mai departe din peisagiul pe care-l am în faţă. Salcâmii înalţi de pe locul viran de lângă casă, care toată iarna s'au bătut între ei cu ramurile goale, sinistru, ca nişte schelete, la fereastră şi-au schimbat cu totul înfăţişarea. Sunt acum nişte copaci serioşi cu frunzişul gros şi tăcut. Ciorchinele albe ale florilor fac peste haina lor gravă, o gâteală sprintenă de mireasă, care-mi place teribil. Mă uit la ei şi-mi aduc aminte că acum două săptămâni când am început să scriu, m'au impresionat foarte mult nişte crengi de pom, cari abia începuseră să mustească a primăvară. In două săptămâni a venit atâta primăvară pe pământul nostru, judecând după aspectul acestor salcâmi, încât îmi face impresia că toată lumea trebue să fie fericită, aşa cum eram eu în dimineaţa aceea când am început să scriu.

Dincolo de salcâmi, doi copii se joacă în balconul unei case. Imi face plăcere să-i văd cu capetele descoperite şi hăinuţele albe, subţiri pe ei. Asta înseamnă că trebue să fie foarte cald afară. Au ieşit probabil gângăniile, musculiţele, fluturii. He, hei, ce mai stai la masă, domnul meu; ridică-te şi apropie-te de fereastră să le vezi! Trebuia să-ţi apară cei doi copii cu capetele descoperite în balcon, ca să-ţi dai seama de asta? Nu-ţi închipuiai că florile de pe salcâmi, n'ar avea niciun rost, fără concertul de cobze al gângăniilor şi fără roiurile de argint ale musculiţelor? Nu-ţi închipuiai că în două săptămani Dumnezeu e în stare să facă dintr'un pământ ca un sloi de ghiaţă, un raiu? Iată şi o vrabie mică, care se scaldă colo'n grădină, în ţărână; iată şi câinele vecinului cum doarme cu burta la soare. Şi dacă eşti mai atent, poţi auzi chiar la uşa casei tale, cum se tocmeşte servitoarea cu zarzavagiul la preţul legăturii de ceapă verde. He, hei, dragul meu, a venit primăvara. In două săptămâni a venit bine primăvara.

Mă uit la toate şi mă apucă o poftă nebună de aer, de câmp, de verdeaţă; îmi întind oasele învechite şi simt în ele o resemnare atât de tristă, că mă cuprinde mila. E peste putinţă ca aceste oase să nu-şi fi dat seama în sinea lor că a venit primăvara. Numai eu sunt de vină că nu le-am dat voe s'o guste încă, până acuma. Deschid fereastra şi un val de aer parfumat mă dă laoparte şi intră peste mine în casă. Las vântuleţul să se joace printre hârtiile mele de pe masă şi mă preocup simţindu-l cum îmi trece pe frunte, de o rândunică, care îşi face cuibul sub streaşină chiar deasupra odăii mele. Mi se par toate atât de noi, încât am sentimentul că deschid întâia oară ochii peste o primăvară. Mi-aş lua capul în palme şi l-aş asvârli ca pe o minge în ograda vecinului, pe pământul acela cald în care se scălda adineauri o vrabie. Mi-aş târî obrajii printre frunzele salcâmilor unde la umbră îmi închipui că trebue să fie infinit de bine şi mi-aşi da drumul sângelui să curgă peste oraş, impetuos şi sclipitor ca soarele.

Degeaba mă mai gândesc la caet. Nu mai pot să scriu. Degeaba mi-am proptit bărbia în palme şi privesc oraşul pe sub ochi, demonic, dela înălţimea ferestrei mele. E o prefăcătorie prea naivă, ca să mai impresioneze pe cineva. Nimic nu se va schimba din atmosfera peisagiului din faţa mea. Primăvara, această primăvară pe care o înneacă soarele şi o hohoteşte râsul sănătos, rustic al lui Dumnezeu, nu va da un pas înapoi. De aceea mă întorc dela fereastră, iau caetul în mâini, îl cântăresc şi într'una şi'n alta şi-l închid, trântindu-l hotărît pe masă. Nu este timpul să scriu lucruri seci. Scene aranjate şi abţinute. Trebue să dau drumul elanului pe care l-am oprit între pământ şi cer, în mine. Cuvintele mele, trebue să fie sonore ca vastele bolţi de cleştar cari îşi plimbă pe deasupra pământului limbile lungi de lumină în spaţiu, sentimentele mele, a tot cuprinzătoare şi grele, ca hohotul râsului dumnezeesc care sgâlţâie frenetic toată natura. E timpul muzicii şi al dansului. E timpul nebunului, timpul lui Dionysos.

Imi opresc bătăile inimii şi fac fără să vreau un semn de linişte cu mâna, ca să stingă înăuntrul meu cele din urmă măsuri ale minţii. Vreau să liberez hergheliile primăverii din liniştea cea mai pură; dintr'o tăcere aşişderea morţii ca să gust până la fund emoţia din care va porni noul cântec.

In această clipă aud însă, sbârnâind soneria şi mă reped indignat la uşe.

— „Cine e? întreb cu un glas de bronz supărat.

— „Poşta... răspund de dincolo de uşe, stereotip, paşii cari nici n'au apucat să se apropie că se şi depărtează.

Găsesc pe prag, plicul galben, oficial pe care mi-l scrie nevastă-mea şi-l ridic bombănind. „Nici când nu eşti acasă, nu scap de inoportunitatea ta" — zic — şi încep să-l sfâşii cu degetele.

Iubitul meu,

Peste două zile se dă vacanţă... a, a, a! Vacanţă, care va să zică, exclam. Am ajuns aşa dar la vacanţă? Şi nu-mi vine să cred. Dar fac socoteala şi aşa e. Paştile cad anul acesta târziu, în Mai şi suntem deja în ultimele zile ale lui Aprilie. Vine vacanţa, vine nevastamea, îmi spun şi mă uit împrejurul meu, ca trezit dintr'un vis.

Casa e aşa de goală, aşa de severă, încât mi se pare că n'am locuit niciodată în ea. Ocup, pesemne, un loc atât de neînsemnat aci, printre lucruri, printre uşi, printre cărţi, că nici nu se cunoaşte. Şi mă apucă pe loc un dor sfâşietor pentru casa mea, cu atmosfera ei ordonată şi caldă; cu inima ei vie şi primitoare de pe vremea când era nevasta aci.

Ochii mi se umezesc şi lucrurile înceţoşate din această pricină, îmi par mai stângace şi mai moarte ca mai înainte. Sunt foarte supărat pe servitoare că s'a amestecat în ele şi le-a schimbat astfel. O chem şi-i poruncesc să le aranjeze imediat cum le aranja coniţa.

Ea se uită mirată şi tâmpită la mine. De când i-am permis să se desbrace în faţa mea, capul ei deja tont, a luat deabinelea un aer dobitocesc.

— „Păi aşa sunt conaşule".

— „Cum aşa? Tu n'ai dereticat niciodată în casa aceasta, de când a plecat coniţa?

—„ Ba da conaşule, am dereticat".

— „Atunci — spun — de ce susţii că sunt tot aşa?"

Se uită din ce în ce mai tâmpită împrejur.

— „Eu nu ştiu ce vreţi dvs. să spuneţi — zice — dar să-mi sară ochii dacă m'am atins de ceva.

„Desigur, mă gândesc, e prea proastă ca să-şi dea seama.

—„Bine, — spun — pleacă. Până vine coniţa, să nu te mai prind prin casă. Şi citesc mai departe scrisoarea.

„Mult aşteptata vacanţă, iubitule. Sâmbătă seara voi fi iarăşi lângă tine. Iţi voi simţi iarăşi aproape, acea splendidă prezenţă, tăcută şi ursuză, pe care o iubesc atât de mult. Nimic nu-mi place mai mult la tine, ca ochii aceia cari se ridică de pe o carte, sau dintr'un caet şi se uită cu toate gândurile lor supărate la mine. Atunci mă simt ca o mică gânganie, pătrunsă prin fraudă în casa ta şi sunt fericită că se întâmplă numai atât: că în loc să ridici piciorul şi să mă storceşti cu talpa pantofului, tu eşti atât de bun şi se întâmplă numai atât: te uiţi supărat la mine".

„Sâmbătă seara deci, iubitul meu, te voi vedea iarăşi. Nu-ţi spun precis trenul cu care vin, pentru că nu ştiu când voi termina aci, şi prin urmare, ora la care voi pleca. Nu-ţi pune mintea cu mine, ca să mă aştepţi toată seara la gară. Nu-mi iau decât un singur geamantan, aşa c'o să mă pot descurca singură. Stai acasă şi lucrează la marea ta operă, de care îmi scrii că eşti atât de mulţumit. Sunt fericită la gândul că voi veni singură şi te voi găsi lucrând.

Ileana, colega mea, cu care ţi-am scris că m'am împrietenit, ţine morţiş să nu vin Sâmbătă, ca să facem Duminică o escapadă la vie la ea, pe malul celălalt al Dunării, unde spune că e o minunăţie. Dar n'ai nicio grije, deşi aş fi foarte ispitită s'o fac, nu mă duc. Aştept prea de mult timp să ne vedem şi nu mai vreau să-mi întârzii această clipă. Te iubesc din tot sufletul a ta „nevastă".

Biata nevastă-mea, mă gândesc emoţionat; tot ea rămâne fiinţa care mă iubeşte sincer pe lume. Orice s'ar spune, nu sunt singur. Nu sunt în tot acest univers în care fiecare vierme se bucură numai de petecul lui de viaţă, o fiinţă părăsită şi tristă. Un om se gândeşte mereu la mine. Un om pe această lume se bucură de lucrul meu şi trăeşte la umbra nădejdei mele. Nu e păcat — îmi zic, — să se înşele acest om? Şi mă hotărăsc. Voi munci din toate puterile mele, voi munci, până voi da în brânci, pentru împlinirea visului şi fericirea acestui om.

Mă duc din nou la fereastră, aspir tandrul trup al vântuleţului de primăvară şi zâmbesc. Zâmbesc unei imagini care se închiagă liniştit şi suav din orchestraţia mea lăuntrică. Intind mâna şi mângâi în aer lângă mine, obrazul pur, aproape ca de copil, al neveste-mii. Imi plec gura şi-i sărut ochii, cari se desprind cuminţi şi gravi, din exaltata primăvară.

„Imi pare rău — îmi zic — că n'am să-i pot face plăcerea să mă găsească acasă la lucru. Sunt prea plin de ea acum, ca să n'o aştept la gară. Sigur, vine nevastă-mea. Trebue să mă simt. Trebue să mă agit niţel. Mai întâi, casa aceasta, n'o pot lăsa în halul în care se găseşte. Ii lipseşte ceva. Trebue să mă uit bine să descoper ce-i lipseşte. Orice ar spune servitoarea, eu nu pot crede că nu s'a atins deloc de lucruri.

Mă uit atent. Mă plimb şi scrutez fiecare colţişor, dar îmi este peste putinţă să-i descoper acel ceva care-i lipseşte. Scaunul acela din dormitor era oare tot lângă geam, cum e acum? Acelaş interval, despărţea dulapul într'o parte de peretele cu fereastră şi în alta de peretele cestălalt cu uşi duble? N'o fi mişcat toanta cumva divanul? Nu i-o fi trăsnit prin cap că e mai tare ca nevastă mea la aranjat? Măsuţa de noapte, nu e puţin strâmbă? Masa mea de lucru e exact pe locul pe care o punea ea? Dincoace în sufragerie nu e bufetul prea lipit de peretele dela fereastă? Nu e masa prea în gura odăii? Nu e covorul sucit? Nu sunt scaunele halandala? Cum? sunt toate lucrurile absolut în ordine? Atunci de ce nu mai sunt ca înainte, când era ea aici? De ce sunt la locul lor şi totuşi în altfel? Pun mâna pe fiecare, mă opresc, mă învârtesc împrejurul lor, apreciez distanţele, cântăresc massele, urmăresc culorile, compar petele de lumină; peste putinţă să descoper ce lipseşte. Ah! dacă n'aşi fi sigur că ea va descoperi cum va intra în casă!

Mor de ciudă că n'am fost niciodată atent la felul cum aranja ea lucrurile. Imi vine să-mi dau cu pumnii în cap. Dacă aş şti acum precis care erau distanţele între ele şi poziţiile exacte ale unora faţă de altele, mi-ar veni foarte uşor să le aranjez cu mâna mea aidoma.

Sunt atât de disperat, că nu mai pot sta în casă. Mă uit la ceas. De abia unsprezece. He! he! oftez, cât mai e până în seară! Mă îmbrac totuşi în acest timp şi ies.

Câinii proprietarului nu m'au mai văzut de două săptămâni. Nu ştiu: din pricina căldurii, sau şi-a bătut cineva joc de ei: sunt tunşi. Nu mai au din tot părul lor frumos şi aspru decât unul câteva floace la bot, şi altul câteva la urechi. Incolo, sar pe mine cu nişte corpuri slabe şi vinete de parcă sunt jupuiţi de vii. „Lupul" chiriaşului de jos şi-a ridicat labele din faţă şi îi priveşte peste ulucă din blana lui roşiatică şi densă, ironic. Când dă cu ochii de ochii mei însă, nu văd, dar cred după cum îmi zâmbeşte, că dă din coadă. Mă duc la el şi-i mângâi capul. El întinde botul peste labe pe ulucă şi mă priveşte de dedesubt, nu cu toată încrederea, dar foarte măgulit, totuşi. Ceilalţi doi s'au oprit la câţiva paşi de noi, şi îl invidiază.

„Nu vă supăraţi urîţilor, le spun, că-mi sunteţi dragi şi voi şi mă duc spre ei cu palmele desfăcute. Ei îmi ling degetele ca de obicei.

Dar pe mine îmbrăţişarea aceasta directă a primăverii îndată ce am ieşit în curte, mă exaltă; îmi vine să cânt şi dacă s'ar putea, să sbor. Câinii mă petrec până la poartă, sărind din ce în ce mai sus, după mâinile mele pe care le ridic, bătând moale aerul, ca nişte aripi.

Ultima mea imagine despre caldarâm, era aceea care-mi rămăsese din dimineaţa văzută în piaţa Sf. Gheorghe. Din caldarâmul umed se ridicau vapori roşiatici spre soare, ca o pulbere înflăcărată de aramă, cum mă gândeam atunci. Acum, trotuarul este uscat şi umbros. Pomii de pe stradă au ajuns deja în starea de severitate şi de imperturbabilă bărbăţie a frunzişului. Cum s'a întâmplat asta, nu mă întreb, mie îmi plac toate minunile şi le cred. Dar cum merg pe sub ei aşa, am impresia că cineva foarte generos şi-a descheiat cămaşa la piept şi a început să arunce cu amândouă mâinile din sân, lumină, verdeaţă, tinereţe, sănătate, bogăţie peste lume. Nu ţin cont de oamenii cari aşteaptă într'o staţie de autobuz, pe lângă care trec şi îmi împreun degetele dela mână şi fac o cruce. Sgomotul oraşului, ca al unui uriaş cazan care fierbe, mă înghite apoi, anonim.

Tocmai la statuia Brătianu mă trezesc. O poiană întreagă cu toate culorile sale proaspete cu care a blagoslovit-o primăvara, e răsărită aci în coşurile ţigăncilor, pe o mare întindere a trotuarului. Mă opresc uluit, şi-mi dau o palmă în frunte. Iată domnule, ce lipsea casei noastre, — îmi zic — florile! Şi îmi aduc aminte de ţiganca mea, pe care o caut cu ochii în harmalaia celorlalte.

Aproape să n'o mai cunosc, aşa de mult s'a schimbat şi ea. Obrajii traşi de acea distinsă tristeţe, care m'a isbit atunci, îi sunt înfierbântaţi şi vii, ca florile însăşi din coşurile ei. Râde cu un client şi în timp ce o rază de soare îi licăre în dinţi, ca un hulub care i-a sburat din gură, îi aud râsul robust. Sub cămaşe umerii i se ţin mândri, de parcă n'ar atârna pe ei numai cele

BCU Cluj / Central University Library Cluj

două coade negre şi groase, împletite la sfârcuri cu cordea roşie, ci cine ştie ce hlamidă împărătească.

Trunchiul ei stă drept pe roata puternică a şoldurilor şi sânii lovesc cu fiecare mişcare a mâinilor, în pânza cămăşii. Dacă n'ar fi în toată ţinuta sa o inefabilă moliciune şi graţie, nu i-ar sta deloc bine, mă gândesc. Ai zice că e o ţigancă oarecare. Dar aşa, cu toată înfăţişarea sa de pom tânăr şi de apă vie, este mai frumoasă decât ne putem noi oamenii închipui.

Mă apropii de ea şi mă opresc lângă coşuri. Domnul cu care se târgueşte poartă nişte frumoase haine cenuşii, cari îi cad de minune pe relieful rotund al pântecului. Are o mustaţă perfect roşie sub nas, deşi către vârfuri, fiind tunsă mai mărunt, pare mai degrabă sivă şi în mâna dreaptă trandafirie şi grasă cu care gesticulează când vorbeşte greu şi astmatic, un inel masiv de aur, cu un diamant care arde în soare. In mâna stângă, exact lângă mine, agită o pereche de mânuşi galbene de piele de porc, pentru că preţul făcut de ţigancă nu-i convine.

Pui mâna în coş şi încep să-mi aleg flori. Când ridic din nou ochii, domnul cumpărător a terminat tocmeala şi plăteşte. Ţiganca numără în palma galbenă subţire banii albi, atingându-i pe rând cu un deget lung dela mâna cealaltă. Apoi, îi bagă cu mână cu tot în buzunarul şorţului, unde vântură o clipă şi pe ceilalţi şi se uită la mine.

Are aerul că a îngheţat. Eu însă îi zâmbesc şi o întreb din nou ca atunci:

— „Din pădure ai cules florile?"

— „Din pădure, boerule, răspunde şi ea tot ca atunci.

De aci începem să râdem amândoi.

— „Alege-mi, îi spun, cele mai frumoase flori din coşul dumitale; diseară vine nevastă-mea şi ei îi plac teribil florile de câmp.

— „Bărbatu-meu a venit de aseară, boerule — spune îndreptându-şi mijlocul ca să mă privească şi în ochii ei arde un foc catifelat, tăcut.

— „A venit? — spun — Acum îmi închipui că eşti fericită.

— „Am şi dreptul boerule, că sunt tânără — zice.

— „Da, da. E o mare filozofie asta — îi spun — şi ne aplecăm amândoi în coş să mai alegem flori.

La sfârşit îmi cere un preţ de nimic pe ele şi eu mă supăr.

— „Cum o să-ţi dau numai atât? îi spun. Nu vezi că ţi-am luat pe cele mai frumoase? Atunci să-ţi dau o parte din ele înapoi.

— „Nu mă costă nimic boerule, îmi răspunde.

— „Nu te costă? — spun — dar e munca dumitale, e pâinea dumitale.

De lângă coşul de alături, ţiganca bătrână pe care o recunosc după mucul de ţigare lipit de buze, ne suspectează printre aţele fumului.

— „Spune şi dumneata — o întreb — e drept să-mi ceară numai un pol pe toate florile astea?"

— „Nu mai întinde vorba degeaba boerule, îmi răspunde aceasta — aşa e ea".

Şi eu înţeleg şi nu mai întind în adevăr degeaba vorba. Imi iau florile îi mulţumesc ţigăncii şi-i spun că-i doresc din tot sufletul să fie fericită cu bărbatul ei pe care îl iubeşte atât. Ii exprim regretul meu că nu-l cunosc şi plec salutându-le pe amândouă.

Mă întorc înadins încet spre casă. Trec prin grădina Icoanei, şi mă uit îngândurat la copaci, de la care am o foarte tristă amintire din ziua aceea de astă iarnă, când îi cotropiseră stolurile negre croncănitoare şi sinistre ale ciorilor. Acum pe cerul albastru, clar, staturile lor verzi şi bogate, exprimă o linişte şi o certitudine emoţionantă. Un parfum rece de iarbă tânără şi de umbră răcoroasă, îmi aduce aminte de mireasma pădurilor copilăriei. Şi aici, în mijlocul acestui oraş de fier şi de piatră, unde viaţa omului mare, nu ţi-o poţi închipui decât ca pe o lungă luptă cu duritătie, între copii şi copaci, există o evidentă afinitate. Grădinile publice sunt pline de ciripirile lor şi e o plăcere imensă pentru trecătorii negrăbiţi ca mine, să stea să-i privească şi să-i asculte.

Din grădina Icoanei, traversez mica piaţă Cantacuzino şi intru printr'un gât scurt mărginit de copaci, în parcul Ioanid. în parcul Ioanid într'o seară cu lună de acum câţiva ani, am descoperit c'o iubesc pe nevastă-mea. Pe vremea aceea, capul îmi era plin de visuri şi trupul doldora de viaţă. Din inima mea, porneau ramurile înstelate ale firmamentului şi în glasul meu profund, aveam cele mai alese cuvinte ca să-mi exprim bogăţia toată, câtă simţeam în mine. Ea se rezemase de trunchiul acestui copac tânăr pe care îl văd foarte bine din locul unde m'am oprit, cum îşi oglindeşte coroana orgolioasă în lac. E un copac bine pornit. Poate cel mai bine dintre toţi copacii tineri ai acestui parc. Peste un număr oarecare de ani, va fi cel mai frumos copac de aci. Ea se rezemase de el. Nu ştiu dece, îşi pusese o rochie albă de organdi, care o acoperea străvezie ca o pânză de păianjen. Venise de curând din Italia. Şedea rezemată de trunchiul tânărului copac şi-mi vorbea despre Italia. Vorbindu-mi, uneori se uita atât de aproape în sufletul meu deschis la sunetul graiului său, ca petalele unei flori la lumină, că îmi venea să-mi închid deodată corola aceasta care mă simţeam că sunt şi s'o prind pe toată înăuntru; cu glas, cu mâini, cu ochi, cu rochie de organdi, cu totul.

(Urmare în pag. 6-a)

Lecuire

La mal de genune —
Unde cade'n spume
Vuetul de ape,
Stau doi căpriori
Din zi până'n zori.
Taina grea i-apleacă
Ochi 'n piatra seacă,
Ciuta'n zări departe
Vede vis şi moarte.

„Cine i-a dat lui
Lui, voinicului
Vrajă şue — rea
Maică ! Maica — mea.
Inima mea plânge
Lacrime de sânge
Cum aş rupe-o 'n două
Să-i dau viaţă nouă —
Să fugim pe creste
Miri — ca în poveste".
Pe cer două stele
Lăcrămau şi ele.

Maica Preacurata
Prea-Nevinovata
Ochii 'n rugă sfântă...
Li-i binecuvântă...
Fiului îi spune
Dorul fără nume —
Ruga ce o 'nalţă,
Mai fierbinte azi —
Fecioara din brazi.

Peste vraja somnului
Creşte floarea Domnului
„Cum îi sorb luminile
Să-mi înviu grădinile'

Au plecat apoi în lume
Două doruri fără nume.

ION A. BUCUR

„Prietenul Toma"

— fragment —

de GEORGE LUCANESCU

Avea remuşcări...

„Prietenul Toma" avea remuşcări.

Se suise în tren dela prânz. Şi se suise tocmai fiindcă îl chinuiau remuşcările. El însă nu venise la gară cu un pachet sub braţ. „Prietenul Toma" venise cu valiză de piele. Şi nu venise nici într'un palton vechi, jerpelit. Venise într'o blană elegantă.

Geo Runcu călătorise în miros de iuft. „Prietenul" lui călătorea între parfumuri „Hudnut". Şi nu avea drept vecin un soldat. Avea o vecină. O vecină cu vulpe argintie...

Toma stătea în vagon şi fuma. El nu-şi dăduse ţigările 'napoi. Lui îi ajunseseră banii pentru bilet...

— Permiteţi ?

Vecina cu vulpe i-a cerut o revistă. Natural, el i-a oferit una. De ce nu i-ar fi dat-o? Doar, are multe reviste...

Geo Runcu avusese şi el odată, reviste multe. Acum nu mai are; acum are „prietenul Toma"...

Dar ce repede trece trenul prin gări. O fi trecând repede fiindcă-i în el „Prietenul Toma"? Nu, nu de asta. Dar a ales un tren rapid; nu ca Geo Runcu, personalul.

— Ploeştiii... cinci minute...

Doamna cu vulpe argintie s'a agitat. A uitat de revistă. S'a ridicat şi a trecut la geam.

Vecinul ei a coborît. A mai cumpărat un teanc de reviste.

Dece oare? Nu le cetise nici pe astea.

S'a suit în vagon. Şi trenul a plecat. A plecat ca şi cum nu-l aşteptase decât pe el... Şi din nou a trecut în goană prin gări.

Acum însă vecinul femeei cu blană citeşte. Dacă n'ar fi cetit, ar fi văzut într'o haltă o cucuvea. Stătea sus pe ţiglă şi cânta. Dar trenul a trecut repede şi ea a rămas cu cântecul ei. Cântec de cucuvea...

Acum „prietenul Toma" fumează iar.

Vecina cu vulpe fumează şi ea. Fumează şi-l priveşte pe el. I-a ras mustăţile — în gând — şi i-a ondulat părul.

Şi prietenul Toma se ocupă de ea.

Ce frumos picior are! Şi chiar toată-i frumoasă. Poate că ar şi dezbrăca-o în gând, dar „prietenul Toma" e pudic chiar în gânduri. Apoi el are o deviză: preferă un regret, unei deziluzii. Odată a cunoscut o femee care i-a plăcut grozav. Era o „femee uşoară". A convins-o repede să vină la el. Când a dezbrăcat-o, s'a speriat. Femeea era diformă. De atunci e pudic chiar în gânduri.

— Mergeţi la Brăila ?

— Nu, la Galaţi.

Păcat. N'are timp. Altfel ar fi condus-o până la Galaţi.

— Bucureşteancă ?

— Da. Dumneavoastră ?

— Băltăreţ, coniţă, brăilean...

Il priveşte atentă. Ce frumos este! Trebue să fie un bun sportiv, un bun înotător. Născut acolo, la Dunăre...

De unde! Prietenul Toma n'a ştiut niciodată să înoate. Are chiar teamă de apă. Nici celelalte sporturi nu i-au plăcut...

Au început să se înţeleagă. S'au apropiat.

Sunt de un ceas şi mai bine împreună. Dar el n'a făcut altceva decât să se apropie. Şi ei îi e necaz...

— Nu poţi să vii diseară la Galaţi?

Uite, el nici nu se gândise la asta.

— Ba da. Viu cu un prieten.

Cu un prieten? Ce dracu, nu înţelege? Pare inteligent. Il vrea singur, nu cu prieteni.

Poate că şi el ar vrea, dar nu reuşeşte să uite de ce plecase din Bucureşti. A plecat să-l readucă pe Geo Runcu. Pe Geo Runcu căruia îi greşise. Ce o fi făcând el acum? O fi acasă? Ce buni prieteni fuseseră ei amândoi! Câte nebunii au făcut împreună... Şi-acum îşi aminteşte: Invăţau pentru bacalaureat într'o noapte: el, Geo Runcu şi Nelu. Beau cafele şi fumau pachete de tutun. Geo era trist. Cam în totdeauna fusese el trist. Invăţau cu uşa deschisă. Un zgomot i-a sustras. In poartă se oprise o trăsură. In trăsură Gogu, beat. Gogu era băiatul directorului lor. „Moş Anj", cum îi spuneau ei.

— Haideţi „bă" cu mine...

Au lăsat şi învăţătură şi tot. Au plecat. Iar din poartă, bătrânul striga după ei...

— Totdeauna te porţi aşa?

„Prietenul Toma" a tresărit. I se adresase vecina...

De fapt se poartă cam întotdeauna aşa. Odată iubise o femee de cabaret. Stai, cum o chema? Mariusa? Nu, Mariusa e alta. Pe aceea nu mai ştie cum o chema, dar o iubise foarte mult. Şi pe vremea aceea nu avea blană şi valiză de piele. Strângea leu cu leu. Strângea pentru ca seara să poată merge la cabaret. Lua o cafea şi stătea toată noaptea s'o privească. Pe vremea aceea Geo l-a luat de multe ori cu el. I-a dat chiar vin... Ce bun fusese Geo Runcu cu el! Şi tutun îi dădea, îl lua în excursii pe apă. Păcat de băiatuăsta. Trebue să-l scap. Işi dădu seama că singur n'ar mai putea să lupte. Ii trebue doar scânteea. De aceea plecase el. Se ducea să i-o dee... De fapt nu numai scânteea; îi ducea tot curajul. Ii ducea chemarea „ei".

Dar, ce drăguţă-i femeea de-alături! Ce-ar fi s'o sărute?

A făcut-o.

Şi ea n'a spus nimic. Ii plăcuşe. Dorise de mult. Acum îl priveşte zâmbind îmbietor şi aşteaptă din nou.

O priveşte şi el. Fiindcă şi lui i-a plăcut. Chiar foarte mult. Dar curios: îi e teamă. N'o cunoaşte şi simte c'o iubeşte...

De-ar ajunge mai repede la Brăila. Să fugă. Nu-i trebue lui dragoste. El a plecat să-şi readucă prietenul. Mai bine să se gândească la el.

Ar vrea... dar nu mai poate. In gândurile lui nu-l mai poate găsi. Găseşte femeea cu vulpe. Şi nu numai în gânduri. Şi în faţă, pe canapea.

Geo Runcu a mai pierdut un prieten. L-a furat tot femeea.

A mai trecut un ceas. Poate chiar mai mult. Au auzit strigând Buzău, Făurei, dar ei nu s'au mişcat. Au încuiat compartimentul, au tras perdeaua şi stau de atunci strâns îmbrăţişaţi. Şi vorbesc mult. Dar oare ce-şi vorbesc? Abia s'au cunoscut. De unde, ei se cunosc de mult. S'au cunoscut totdeauna.

Şi trenul aleargă, aleargă...

In tren e „prietenul Toma", prietenul care stricase totul lui Geo Runcu... şi care are remuşcări. Care avea remuşcări. Căci acum nu mai are. L-a uitat pe Geo. A uitat şi că învăţau împreună şi că-i dădea tutun, a uitat că există.

— Biletele pentru Brăila...

„Prietenul Toma" nu s'a mişcat. Ba da, s'a mişcat. Şi'n ochii ei a văzut întristare.

A zâmbit. A bătut în geam şi controlorul l-a salutat politicos. A mai privit-o odată pe femeea cu blană şi'n locul întristării a văzut panică. Dar nu s'a oprit, a întins biletul:

— Diferenţa până la Galaţi.

A scos bani, a plătit şi controlorul a salutat încă odată înainte de a pleca.

Ea nu i-a spus nimic. Ochii ei scânteiau însă mulţumiri.

A sărutat-o iarăşi. Şi gândul lui a binecuvântat pe Geo Runcu. Nu-l uitase de tot.

Dar când s'a oprit trenul s'a ferit să privească pe geam. I-a fost teamă. N'ar fi putut să spună de ce.

Iar a pornit, iar a alergat trenul şi nu s'a mai oprit decât o singură dată până la Galaţi... Dar ultima oprire i-a găsit tot îmbrăţişaţi.

Au tresărit. S'au sărutat încă odată şi s'au ridicat. Zâmbeau. Atunci a zâmbit şi hamalul.

Se lăsase întunericul afară.

Şi-au coborît şi ei în întuneric. Iar pe canapea au rămas părăsite revistele. In compartiment, printre fum, remuşcările.

N'au plecat din gară; s'au dus la restaurant. Au cerut băuturi alese şi au băut pentru dragostea lor... Căci începuse...

„Prietenul Toma" uitase de toate. In sufletul lui se aprinsese o nouă lumină.

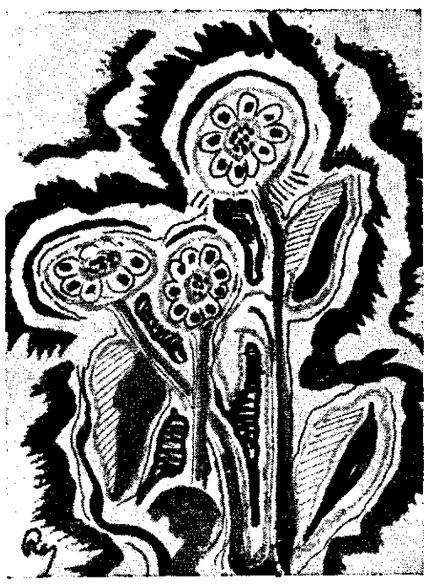

AŞTEPTARE

(Urmare din pag. 5-a)

Alteori se oprea în mijlocul unei fraze şi privea pe un petec neacoperit de pomi, al spaţiului, luna. Era o noapte de Iunie, dar părea mai degrabă o noapte de Octombrie, atât de albă şi strălucitoare era. Când se oprea astfel, în mijlocul frazei şi privea luna, uita să-şi mai închidă gura şi eu îi vedeam pe albeaţa de argint a feţei, pata roşie a gurii şi o parte din linia perlată a dinţilor. Imi venea atunci să mă plec numai puţin înainte, să mă închin şi s'o sărut. He hei, nevastă-mea e o rară fiinţă.

De sigur că numai noaptea aceasta care mi-a exaltat prea mult bogăţia lăuntrică, e cauza nenorocirii mele. Numai în noaptea aceasta, am isbutit eu să mă urc pe marginile reale ale fiinţei mele şi să exalt acel cântec genial, pe care şi-a mizat viaţa, tânăra şi prea naiva fată din faţa mea.

Rup dintr'o ramură de aproape de mine o frunză pe care o duc la gură şi o frec între dinţi, ca să nu-mi muşc buzele. Trebue neapărat să fac ceva care să încoroneze din plin această încredere fără margini, cu care nevastămea s'a îndrăgostit de mine. Trebue să răsplătesc neapărat această încredere, îmi zic. Nu-mi va fi greu să muncesc pe brânci. Câte sudori nu şi-o fi şters cu mânica cămăşii de pe frunte, tatăl meu ca să-şi vadă visul împlinit şi să mă deslipească pe mine de brazda umedă a pământului, ca să-mi fie mai uşoară viaţa decât a lui de rob milenar al acelei brazde. Câte sudori n'or fi şters depe frunţile lor arse de soare, cele două lanţuri de strămoşi care s'au tot strâns împrejurul meu, ca să mă ridice unde sunt!

Nu-mi va fi greu deci să dau în brânci. Puterea de muncă, tăcuta, binecuvântata, tragica putere de muncă, este geniul pe care l-au vărsat în oasele mele strămoşii. Din acest geniu trebue să ţâşnească neapărat într'o zi, răsplata încrederii pe care nevastă-mea a avut-o în mine.

Ies din parcul Ioanid şi mă apropii de casă, plin de aceste gânduri. Nu observ pe masa mea de lucru, o hârtie nouă. Mă plimb cu florile în braţe, prin casă şi fac planul unei drame care să închege lupta titanică a geniului acestui deslipit de pământ pe care îl simt în mine, cu nevoia de a cuceri un loc în univers.

Servitoarea intră să aşeze masa şi mi-o arată. O iau şi o desfac. Imi face impresia că se dărîmă casa pe mine. Trântesc florile pe pat, mă sbat şi o citesc din nou. E clar. „Nu mă aştepta astă seară. Plec cu Ileana. Sosesc Luni". Sunt indignat pe această invenţie infernală a telegramei. O strâng mototol şi o arunc într'un colţ. Cum au putut oamenii să inventeze această metodă drăcească, lapidară de comunicaţie.

Apoi cad prostit pe un scaun şi privesc în gol, cu sentimentul că viaţa n'are nici un rost. Că e un supliciu, pe care trebue să fii idiot ca să-l rabzi. Mă ridic hotărît să-i dau o lecţie nevestei şi găsesc c'ar fi foarte potrivit să mă arunc pe geam cu capul în jos. Ar fi un învăţământ pe care l-ar ţine minte toată viaţa. Dar n'o fac. Există şi metode mai subtile de răsbunare. La urma urmei, eu sunt bărbatul şi aş putea să uzez de dreptul puterii maritale. Un ordin telegrafic — ah, tot telegraful e cu salvarea — un ordin telegrafic, care s'o invite urgent şi brutal acasă, ar da acelaş rezultat. I-ar rata plimbarea şi mi-ar da în acelaş timp şi mie satisfacţia că pot să ordon. Imi iau deci pălăria şi plec val-vârtej, fiindcă nu e timp de pierdut, lăsând servitoarea care tocmai intră cu mâncarea, cu gura căscată în urma mea.

Nu vreau să mai văd nimic din toate câte sunt frumoase afară. Mă arunc într'un taxi şi sbor la poştă.

LUCA DUMITRESCU

Nu-i nimeni...

Se încovoaie brazii pe măgură de hău,
Ca nişte duhuri aspre plutind pe ora sfântă
Dar nimeni nu-i s'asculte, ce vrăjitoare cântă
In murmurul de unde ce-aleargă pe Tazlău...

De mult la poarta veche, amurgului nu-i cer,
Trecutu'n care plânge un vis abea 'nceput —
Dar din furtuni de piatră, din limpezimi de cer,
Cioplesc cu mâini stângace, alt cânt nepriceput...

Va creşte dur uitarea peste iubirea stinsă,
Ca strohotişul vremii într'o cetate moartă;
Tristeţea nu mai geme pe gândul ce mă poartă
Spre zarea amintirii de bruma nopţii ninsă.

Doar când plesnesc luceferi din mugurii tăcerii
Şi prin poeni ascunse ţes vrăji de somn alunii,
De-atâtea linişti grele îngheţ pe slava serii
Privind cum umbre stranii mânjesc zăpada lunii...

Şi cresc lunatici brazii pe măgură de hău
Ca nişte duhuri albe vâslind pe ora sfântă
Şi nimeni nu-i s'asculte, cum vrăjitoare cântă,
In foşnetul de ape ce-aleargă pe Tazlău...

GABRIEL ORIŢA

Ion şi Titu Maiorescu

de ION ROMAN

Opera lui Ion Maiorescu este interesantă atât pentru ea însăşi, cât şi pentru luminile pe care le aduce în studiul activităţii lui Titu Maiorescu. Scrierea comemorativă tipărită la 1912, un an după împlinirea unui veac dela naşterea profesorului din Craiova, nu este şi nici nu a dorit să fie un studiu ştiinţific. Alături de o biografie amănunţită, se dau rezumate de articole şi un număr de scrisori.

Indemnul, pe care autorii scrierii, recunoscându-i lipsurile, îl dau în prefaţă, nu a fost încă urmat. „Disertaţiile" şi polemicele lui Ion Maiorescu au rămas împrăştiate în periodicele timpului. Studiile sale de filologie ni-l arată, însă, ca pe un cunoscător al mai multor limbi, la curent cu ultimele lucrări de specialitate, pe care le urmăreşte cu atenţie şi le critică.

Punerilor sale la punct nu le lipseşte nici energia eruditului, nici ironia.

In articolul nostru nu vom pune în lumină contribţia sa personală în acest domeniu. Ne vom limita să arătăm că activitatea lui Titu Maiorescu a fost pregătită, aproape în toate elementele ei, de aceea a tatălui său.

Intr'adevăr, la un an după numirea lui ca profesor şi inspector al şcoalelor din Craiova, Ion Maiorescu trimite prietenului său G. Bariţ o scrisoare cu rugămintea de a o publica în *Foaia literară*. Scrisoarea apare în numărul 16 şi cuprinsul ei este un breviar al criticei de mai târziu a teoreticianului direcţiei noui. Ceeace a aflat profesorul venit din Ardeal este: „un materialism gros, care s'a lăsat ca un nor pe Ţara Românească.. o judecată stricată — un gust primejdios — o silinţă opintită pe lucruri din afară, — un lux grozav dărăpănător... o uşurătate, — o nestatornicie, o procopsinţă superficială" (în *Foaia literară*, 1838, p. 121).

Vina acestei „procopsinţi superficiale" (formularea cu 30 de ani înainte a „formei fără fond") o poartă „Galia", materialismul francez. Despre „silinţa opintită numai la lucrurile din afară" avea să vorbească de repetate ori Titu Maiorescu: „şi astfel, mărginiţi într'o superficialitate fatală... tinerii români se întorceau şi se întorc în patria lor cu hotărîrea de a imita şi a reproduce *aparenţele* culturii apusene". (Critice, I, Socec, 1926, p. 156). Există scriitori, constată Ion Maiorescu, traducători; se înmulţesc cărţile. „Se vede că şi gustul de a ceti s'a lărgit: că numărul gazetelor creşte". Dar: „cine nu ne cunoaşte, va socoti că Ţara Românească a făcut înaintări vrednice de mirare. Dar şi vulpea ea din fabulă, dacă ar veni în Dacia, s'ar sui pe vârful Carpaţilor şi ar vedea de acolo până în Dunăre o mască frumoasă, fără crieri". *(Foaia literară*, 1838, p. 121) O mai precisă definire a *formei fără fond*. Şi numai decât adaugă: „păziţi-vă să nu vă înşelaţi fraţilor! Nu vă uitaţi că avem scriitori mulţi, cărţi multe şi gazete câte nu ne trebue. Trebue să trăiţi aici cu noi, ca să ne cunoaşteţi". *(Idem*, p. 122. — v. şi T. Maiorescu, *Critice*, 1926, I, p. 160 şi 163).

„..Inainte de a avea profesori capabili, am deschis gimnazii", scrie tot acolo criticul *Convorbirilor literare*. „N'avem profesori învăţaţi, au cei puţin cari şi-ar îndeplini datoriile lor", observa cu amărăciune şi inspectorul din Craiova *(idem*, p. 122).

Efectul acestei scrisori pe cât de concise pe atât dure, se poate urmări în cartea d-lor N. Bănescu şi V. Mihăilescu (*Ion Maiorescu*, scriere comemorativă, 1912). Inspectorul este destituit şi din pricina situaţiei sale grele trebuie să retracteze afirmaţiunile făcute. Scrisoarea, pe care o trimete în acele împrejurări lui Petrache Poienaru (îl vestea că s'a hotărît să se sinucidă, dacă nu va reveni asupra destituirii, fiindcă nu poate accepta să fie întreţinut de soţia sa însărcinată), explică gestul acesta, care e al unui om învins, nu al unui laş.

Retractarea umilitoare, redactată chiar de profesorii indignaţi, tipărită tot în *Foaia literară* (1838, p. 192) nu anula, însă, nici de cum severa critică formulată cu puţin înainte. După cum nici protestele lui Rucăreanu şi Simeon Marcovici nu o anulau, amândoi profesorii munteni mărginindu-se numai să-l ironizeze pentru întrebuinţarea unor forme ca: *patrioţime, naţionalime, românătate* şi arătându-şi mulţumirea că există o *galomanie* şi nu o *nemţomanie*.

„Mă Bariţ, se adresează în această împrejurare prigonitul Ion Maiorescu prietenului său dela Braşov, într'o scrisoare „tainică", — articolul acela e cea mai bună dovadă de prostia lor şi înaintea celui ce-i cunoaşte. Triumful meu e singur... Dar acum voi tăcea" (în N. Bănescu şi V. Mihăilescu, *Ion Maiorescu*, 1912, p. 420). Dacă omul acesta, dotat cu un atât de ascuţit spirit critic nu se va mai pronunţa niciodată asupra literaturii şi, în general, a culturii timpului (numai în scrisorile „tainice" adresate lui Bariţ cu rugămintea repetată: acestea să nu cumva să le tipăreşti! mai revine asupra acestor lucruri, notând că la Munteni „toate merg la o spoitură din afară), desigur în acest dureros episod se află explicaţia

Revanşa a luat-o mai târziu. Triumful a fost într'adevăr al lui, învingând prin fiul său.

★

O altă paralelă interesantă se poate face între activitatea filologică a celor doi Maiorescu. Incă din scrisoarea amintită, profesorul dela Craiova se ridica împotriva celor care „vor să-şi arate talentul, tîrînd sărmana limbă şi siluind-o în toate părţile ca pe un cal orb de căpăstru. In limbă toţi vor să fie ziditori. O netezesc şi o piaptănă până ce-i trag şi pielea, apoi îi dau alta". *(Foaia literară*, 1838, p. 122)

Constatând că avem atâtea ortografii câţi scriitori, îşi propune să stabilească o serie de principii de scriere românească.

Intrebarea pe care şi-o punea cu treizeci de ani înaintea lui Titu Maiorescu, era: „cu ce fel de litere să scriem, cu cele latineşti, au cu cele ciriliane în care ne-am pomenit?" *(Asupra ortografiei rumâneşti*, în *Foaia pentru minte, inimă şi lit.*, 1838, p. 196).

Recomandă literele latine, pentru că „văzând cuvântul scris cu ele, îi vezi şi etimologia şi schimbarea sunetelor latineşti deodată şi vei fi mai puternic în limbă „*(idem.*, p 197)

„Scrierea este veştmântul limbii şi de aceea trebuie croită pe trup" (p. 179). Titu Maiorescu va argumenta la fel: „In momentul, în care Românii s'au pătruns de adevărul că limba lor este o limbă romană, în acel moment şi forma exterioară, adecă scrierea sau, exprimată prin elementele ei, literele, trebuiau să fie luate dela Romani"

Paralela poate fi dusă mai departe. In *Scrierea limbei române*, criticul junimist propune pentru scrierea suntelor *ţ* şi *ş* (problema aceasta a provocat discuţiuni îndelungate, dându-i-se soluţii diferite), sedila pusă sub *t* şi *s*.

Tot sedila o recomanda cu mult înainte şi Ion Maiorescu: „pentru *ţ* să se schimbe *t* şi pentru *ş* să se schimbe *s* însuşi, din tipar, ca să fie numai o figură. Schimbarea s'ar putea face chiar din sedila ce se pune la franţuzescul *ç*, puind aceea sau deasupra sau dedesuptul lui *g (ge), t (ţ), s (ş)*" (în *Foaia pentru minte*.., 1838, p. 197).

Asupra scrierii lui ce au de asemenea păreri înrudite.

Când, însă, Ion Maiorescu susţinea că „atâtea semne se cer câte sunete avem", s'ar părea că este un adept al fonetismului, împotriva căruia avea să se ridice Titu Maiorescu.

La pag. 61 din *Critice* (II), acesta recunoaşte, totuşi, că „fonetismul nu este un principiu general şi absolut al scrierii, ci trebuie restrâns în mod esenţial". Deşi nu-şi lămurea prea bine gândul, desigur, la un astfel de fonetism restrâns se oprise şi tatăl criticului, atunci când, după eliminările şi adăugirile făcute, socotea 28 de litere necesare pentru scrierea limbii române. Iar când nota că „nu vorbeşte gramaticul, ci naţia întreagă însăşi *limba prin organul ei*" şi „ne trebuie o *gramatică românească* şi mai desăvârşit răzimată pe principii săi" (în *Asupra ortografiei rum.*, *Foaia pentru minte*..., 1838, p. 184), combătea, evident, erorile etimologiştilor şi a tuturor teoreticienilor, care nu respectau realitatea limbii.

Scopul limbii şi al scrierii este acelaşi pentru amândoi: „orice scriere este o întrebuinţare de semne văzute, cu scop de a deştepta certe gândiri". (T. Maiorescu, *Critici*, II, p. 69). „Limba este aflată sau şi dată ca să descoperim ideile. Ea dar *nemărginit* trebue să fie în cunsunet (conglăsuire) cu formele, după cum cugetă, socoteşte şi judecă mintea noastră".

S'ar putea găsi asemănări şi în unele amănunte, ca, de pildă, în metoda de expunere şi chiar în stil.

*

Şi ca organizator al unei societăţi literare, anticipează Ion Marinescu activitatea fiului său. Cu oarecare greutate, el reuşeşte să alcătuiască în 1837 din câţiva intelectuali craioveni une cerc, în care se citesc poezii, fragmente dramatice şi se fac traduceri. (v. V. *Mihăilescu, O încercare de Juniune a lui Ion Maiorescu*, în *Conv. literare*, 1911, p. 1233-1239)

✱

In filologie, Ion Maiorescu merge mai departe, ocupându-se de articol, de dialecte şi luând atitudine împotriva filologilor, care formulau teorii absurde şi anti-româneşti. Aceasta trece, însă, dincolo de limitele articolului de faţă.

Ceeace ne-am propus a fost să arătăm că activitatea lui Titu Maiorescu a fost împlinirea a ceeace, cu aceeaşi seriozitate ştiinţifică şi limpezime spirituală, încercase tatăl său, pentru care, de asemenea, „lumina era adevărul", în mijlocul unei societăţi, care l-a învins.

Dacă vom adăuga că amândoi au lucrat în aceleaşi domenii: critică, filologie, didactică şi politică, concluzia noastră va deveni şi mai convingătoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SCENA · FOYER · ECRAN

TEATRUL COMEDIA: PĂIANJENUL, COMEDIE IN TREI ACTE DE A. de HERZ

Regia: Soare Z. Soare
Decoruri Feodorof

Teatrul Comedia a făcut fără îndoială o fericită alegere prin montarea comediei: Păianjenul la început de stagiune. Aceste priviri retrospective în producțiile de succes ale teatrului românesc sunt desigur sortite unui succes deosebit. Și credem o așteaptă puțina atenție pe care publicul le-o dă.

„Păianjenul" este o comedie foarte duioasă, și foarte romantică, isvorând dintr'o simțire bolnăvicioasă, poetică, singuratică, o simțire a unei lumi ce acum nu mai este și care era mai visătoare, mai optimistă, mai plină de iluzii, mai entuziastă în fața vieții și mai spiritualizată în sine.

Baronul A. de Herz probabil a pus nespus de mult din sufletul său în această comedie. O experiență de viață, sau o simplă observație. Oricum ar fi, Păianjenul, rămâne tot acelaș pentru noi, tot o operă fină și aristocrată, ca toate cele scrise de distinsul scriitor, de Herz.

Păianjenul este o femee în jurul căreia, atrași de frumusețe, se roesc bărbați, tot soiul. O colanșă de oameni, nevoind decât posesia unei femei.

Ea, disprețuindu-i pe toți istește să-și atragă atât comentariile critice ale femeilor ce cunoaște, cât și bârfelile bărbaților, printr'o purtare prea desinvoltă și prea liberală. In fond însă rămânând curată și sufletește și trupește, pentru ca, pe o convingere scurtă a sentimentelor ce-l mânau, își dăruește viața întreagă unui singur om. Final oarecum melodramatic. Nu trebue să uităm că avem de-aface cu o comedie în care concluzia nu are prea multă importanță, dar care privește numai situațiile ei.

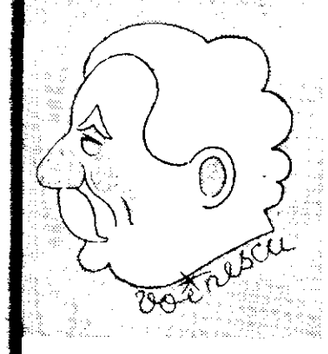

Mișu Fotino

Leny Caler, în rolul Păianjenului a avut o creație destul de interesantă. Totuș trebue să notăm că interpretarea a suferit din cauza genului său prea exuberant și prea desinvolt, care nu oddea câtuși de puțin cu romantismul piesei. Nu trebue să se uite că idealismul lui Herz este oarecum în contra timp cu dinamismul lui Leny Caler. Și atunci ar fi trebuit ca această incontestabil talentată artistă să se modeleze genului mai apus al comediei.

La rândul său d-nul Vraca, a jucat prea multă tragedie pentru ritmul mai hilar al piesei.

Dacă acest fel, în Iubire straniie, a fost o reușită, acum este un defect.

Dar lăsând la o parte defectele citate mai sus, trebue să relevăm că acești doi protagoniști sunt în multe momente creatori de roluri mari. Ceace, în concluzie înseamnă că jocul lor este fin și cu rare calități artistice, isbutind, chiar când regia nu este prea deosebită, să se afirme în chip fericit.

In restul interpretărei, Nora Piacentini, plină de vervă și entren, Silvia Fulda și Silvia Dumitrescu, Fifi Harand corect, iar domnii Timică, Mișu Fotino, Ronald Bulfinsky simpatici.

D-nul Eterlé mai puțin bine în rol, ne miră, iar d-nul Ronea corect.

Decorurile d-lui Feodorof, — ca intotdeauna sunt remarcabile, îmbrăcând spectacolul într'o atmosferă caldă, de maestate, în culori pline de farmec.

TEATRUL ALHAMBRA:

ALHAMBRA 4.12.86

Iată însfârșit, că după ce premierele anunțate cu mult sgomot din anul acesta s'au arătat sub așteptări, teatrul Alhambra aduce în scenă revista sa de deschidere a stagiunei, pentru care nu avem decât laude.

Aproape excesiv de multe laude. Putem, fără remușcări, socoti revista Alhambra ca una dintre reușitele reprezentații de acest fel.

Are și un defect. Trebue să-l notăm. Prea lungă. Obositor de lungă. La sfârșitul primului act este extenuat.Când se termină spectacolul, ești amețit. Este în detrimentul teatrului să obosească publicul astfel, fiindcă mulți cetățeni se vor retrage înainte de sfârșit, iar alții vor ezita să vină. Publicul nostru este destul de burghez. Dece să-i provocăm reacțiile, când ar fi mult mai folositor să le menajem! Mai cu seamă, dacă menajarea lor este și binevenită.

Revista se deschide cu tablouri din „Tabăra veseliei". Epoca noastră a inspirat pe creatorii revistei, să se ducă prin tabere, cazarme și altele.

Virginica Romanovsky, Giovani și Dan Demetrescu foarte simpatici

M. Petculescu prea puțin locotenent.

Apoi urmează, pe rând protagoniștii revistei: Virginica Popescu, apariție simpatică, Lisette Verea, părerea noastră este mai de mult stabilită asupra ei, Lulu Nicolau, Ileana Simo, cu reaiele ei calități coreografice, Const. Lungeanu, mult mai nimerit în revistă, decât în teatru, G. Groner, minunatul G. Groner, ridicând valuri de râs.

Cele câteva apariții ale domniei-sale au fost încununate totdeauna cu succes.

D. Ioan Dacian, voce mică și puțin adequată rolului ce i s'a dat. Fără registru și puțin voalat.

Insfârșit, e timpul să vorbim elogios și de Maria Burbea, care a dovedit rare calități artistice în imitațiile artistelor noastre de seamă. Maria Burbea este o bună achiziție a teatrului Alhambra.

Revine Lulu Nicolau, cu *La petite moustache* pe care o relevăm fiind minunat de bine cântată.

Maria Tănase, într'un cadru foarte românesc, ne cântă două arii de M. Constantinescu, iar apoi, pentru a schimba tonul, un tablou cu un slow fox de Romea, cântat de Elisabeta Henția.

Nu trebue să uităm plăcuta apariție în Țărăncuța, arie populară de Ion Vasilescu, a lui Lulu Nicolau și Virginica Popescu.

„Țara mea și mândra mea", alt tablou plăcut, de Ion Vasilescu.

In toate scenele amintite până acum, și nu sunt decât cele mai importante, este demnă de remarcat, muzica. Pe când, în timpul verei, Izbânda adusese o tristă inspirație, acum, d-nii Vasilescu și M. Constantinescu au dat enorm de mult, și nespus de bun. Avem pentru domniile lor o admirație sinceră și nestăpânită.

Să notăm că pe cât actul I a fost de bun și cel de-al doilea nu a păcătuit. Aceiaș vervă, acelaș ritm antrenant, variat în primul rând, ceace este foarte important. Iordănescu Bruno, are aci un tablou minunat, care, lung, a ridicat totuși până la sfârșit, valuri de hilaritate.

D-l Benny, în tabloul „Păpușa de cârpă" s'a dovedit un fin dansator și un incomparabil echilibrist. Supleță remarcabilă.

Iar ideia, prin care s'a deschis acest act, — montarea piesetei polițiste, colierul d-nei Brighton, a fost cât se poate de interesant.

Decorurile și costumele fastuoase, au adus o contribuție reală la reușita spectacolului. Felicitări d-lor Caramanlău și Rohrhofer

Coreografia d-lui Oleg Danowsky, ca întotdeauna, inteligentă.

Un spectacol interesant, meritând a fi văzut.

VICTOR POPESCU

PĂIANJENUL, (considerațiile unui a-critic)

„Păianjenul" — a fost un spectacol duios. Duios ca o comemorare, la care s'a râs nu fără oarecare melancolie.

Și cum să nu fii melancolic, domnul meu?

Privește distribuția din 1913.

Elvira Popescu, spunea două cuvinte. D. Iancovescu câteva replici. Mihalescu juca și el șah un act, d. Ciprian spunea ah aha, oho, și se mira după Mira, Mira era Maria Giurgea, care trebue să fi fost mare, deși junā și umila noastră persoană n'a văzut-o niciodată... Și mai erau în distribuție E. Ciucurescu și Fany Rebreanu, Tony Bulandra.

Iată cum evoluiază gloriile, dela 9 Ianuarie 1913 până azi. Nu vrem să spunem că această piesă ar poseda cinestie ce virtuți oculte, — dar ne amuză să ne gândim: peste 27 ani, cei din distribuția actuală, vor face oare aceiași figură onorabilă în posteritate?

*

O sală de actori. Dela o vreme am început să ne obișnuim să-i vedem mai des în sală de cât pe scenă. (Singur d. Mihalache face o remarcată excepție).

Iată pe d-na Marietta Anca-Sadoveanu. Figura se detașează impresionant, cu claritate de fildeș pe negrul coafurei și al toaletei. D. Ion Marin Sadoveanu. Rumoare. O apariție târzie, albă, Tantzi și Dina Cocea. (In foyer vom afla că blănurile albe se termină cu două rochii negre, lungi, așa cum vă reproducem aici pe d-na

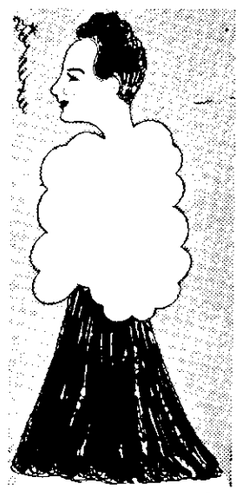

Tantzi Cocea

Am mai admirat-o pe d-na Lilly Carandino, atât de palidă, într'o toaletă atât de neagră — am remarcat pe d-na Nelly Sterian și rochia domniei sale „mauve", coafura blondă a d-rei Marieta Deculescu; în sfârșit, o veritabilă simfonie de culori. D-na și d-l Al. Mironescu, discută cu d. Mihalache — iar într'o loje, d-na Kitty Gheorgiu.

Acum, dumneavoastră să nu credeți că nu erau și domni. Iată-l pe d. Tudor Mușatescu — ba și pe Cruciatti, și uite, într'un colț e d. Muratov, alături, d. Carandino, Ne grăbim să notăm monoclul d-ui Anestin, care se poartă pe dreapta.

●

Tot în asistență am mai remarcat pe d-nii Timică și Birlic, care au jucat șah pe scenă.

G. V.

Disc

O orchestrație impecabilă este aceia a lui Lil Armstrong, soția celebrului Louis Armstrong, cântula dealtfel îi face pe cât poate, concurență, pe placa „Harlem on Saturday night" pe Brunswick A 82039.

Iată acum un piano solo a lui „Fats" Waller pe „His master's voice" B 8784 „Alligator crawl". „Fats" nici de data asta nu se desminte arătându-ne că este unul din cei mai buni pianiști americani, în ciuda celor 136, 200 kg. ale sale (găsibil la Columbia).

Un bun disc pentru dansat este acela executat de Ambrose și orchestra lui „Igot love" pe Brunswick A 81931.

Iar pentru sfârșit, nu putem să nu menționăm excepționala orhestrație a lui Duke Ellington care împreună cu Bing Crosby cântă „St. Louis Blues" melodie din filmul cu același nume și având pe verso alt mare succes al lui Duke „Creole love call". Sunt imprimate pe Brunswick însă imprimat mare. Nu rețin numărul plăcii, deoarece am împrumutat-o unui prieten care a întârziat cu mult restituirea. Ca să vedeți ce bună e...

JACKIE MIOLESCU

Concertele

Maestrul Enescu va conduce la „Ateneu" două concerte simfonice ale „Filarmonicei" (19 și 26 Oct.) și patru concerte simfonice ale orchestrei „Radio". Marele muzician va da și patru concerte de sonate, având de parteneri pe d. Dinu Lipatti și pe d-nele Șerbănescu, Mendl și Fotino.

✶

Dinu Lipatti va da în cursul stagiunei un recital de pian și va executa, în primă audiție, cu concursul d-lui Stadelmann, ultima d-sale lucrare, un concert pentru pian și orgă.

✶

Viitorul concert simfonic al „Filarmonicei" va fi condus de d. George Georgescu și va avea de solist pe d. George Cocea (violoncel).

✶

Astă seară, d-na și d. Tassian, dau un concert la „lieduri" la „Dalles".

Este primul concert al anului, abstracție făcând de concertul de la 5 Octombrie al „Filarmonicei".

Ecranul

CINEMA CARLTON: FARANDOLA

Toți cinefilii pe cari îi amărâse despărțirea lui Fred Astaire de către Ginger Rogers pot să fie, din nou, mulțumiți.

Acest ultim film al lor dovedește câtă încredere se poate avea în „hotărîrile definitive" luate de către americani. Și-i mai putem asigura pe cititorii noștri că nimic nu se resimte în jocul actorilor de pe urma scurtei rupturi. Amândoi știu sa zâmbească tot atât de frumos ca și înainte, și, bine înțeles, au rămas aceiași excelenți dansatori din totdeauna.

Intrupând un cuplu de dans, celebru pe vremuri — Vernon și Irina Casstle — ei isbutesc să dea spectatorului o adevărată lecție de dans.

Realizat cu foarte multă conștiinciozitate, și respectându-se, în același timp adevărul — costumele purtate de Ginger Rogers sunt lucrate după modelele celor purtate pe vremuri de Irina Casstle — filmul are totuși multe lungimi inutile, mai ales la început, cât și spre sfârșitul lui, cari eclipsează părțile bune dela mijloc.

De asemenea, mai mult dans, n'ar fi stricat într'un film cu Fred și Ginger.

Dar filmul ne rezervă o surpriză: reapariția Ednei May Oliver, care își plimbă pe ecran profilul cavalin, pe care știe atât de bine să'l speculeze, realizând, cu mijloace simple, momente de adevărat și sănătos comic.

CINEMA SCALA: EA ȘI EL

Scriu această dare de seamă cu satisfacția omului care, după ce a fost nevoit să asiste doar la filme cărora, cu îngăduință, li se potrivea calificativul de „mediocre", s'a aflat, în sfârșit, în fața unei producții americane pentru care orice cuvânt de laudă e potrivit.

Nu ne-am împăcat niciodată cu felul în care transpuneau americanii viața pe ecran.

Prea multă artificialitate caracterizează toate benzile venite de peste ocean.

Iată pentru ce preferam filmele franceze, în care puteam întâlni mai multă viață adevărată, mai multă analiză sufletească.

Dar filmul american „Ea și el" ne face să uităm toate slăbiciunile celorlalte filme americane, întrecând, în același timp, multe din peliculele franceze.

Am întâlnit în acest film mici amănunte de regie de o finețe uimitoare. De altfel, tot filmul este o adevărată podoabă a genului, necuprinzându-se nici o lungime inutilă, nici o notă distonantă în această minunată realizare.

E inutil, deci, să mai laud și interpretarea filmului, în care numele lui Charles Boyer și al Irenei Dunne prezintă destule garanții.

CINEMA ARO: NU VREAU SA MOR

E surprinzătoare această urîtă Bette Davis, care izbutește prin felul în care-și interpretează rolurile să ajungă la înălțimi nebănuite care o apropie de ceeace se poate numi „sublim".

In filmul „Nu vreau să mor", toate elementele erau împotriva ei; începând cu scenariul de un voit dramatism care nu putea lăsa decât impresia unui lucru artificial, și isprăvind cu partenerul ei, cam prea fadul domn Georges Brent.

Ea a știut să înlăture aceste piedici, isbutind să realizeze din nou o mare creație pentru care merită să fie văzut tot filmul.

CINEMA CAPITOL: LA MADELON

Despre filmul dela Capitol pot spune că este ceeace se numește de obiceiu: „un spectacol duios". Duioasă și naivă este povestea ofițerului de viță nobilă, care se însoară cu modesta fată a unei hangițe, fostă cândva renumita „Madelon".

Povestea, începută cu o floare și terminată cu un sărut, ne-a făcut să ne amintim vechile filme mute.

Și cum amintirea este de obiceiu duioasă, am trecut cu vederea prea multele kilograme ale lui Ninon Vallin, precum și chipul clasic de bărbier al lui Henri Garat.

TRAIAN LALESCU

Se știe că

TEATRUL NAȚIONAL

„Profesorul Storițin", care urma să se joace la „Studio", va trece pe scena „Teatrului Național". In distribuție a intervenit o modificare importantă: în locul d-lui Storin, va juca d. Calboreanu.

★

La 16 Octombrie se va reprezenta „Casa inimilor sfărâmate" de Shaw.

★

In „O scrisoare pierdută" d. Camil Petrescu vrea să-l utilizeze pe d. Nae Săvulescu în rolul „Pristanda".

★

Tot în „Scrisoarea pierdută" va reintra d. Grig. Mărculescu.

★

In „Biblioteca Teatrului Național", a apărut comedia d-lui Aslan „Glumele destinului".

STUDIO

Toată săptămâna, în matineu și seara (afară de Sâmbătă când se va juca „Acolo departe") afișul va fi ținut de marele succes „Medalionul" cu d-na Sadova în rolul principal.

OPERA

Sâmbătă 14 Octombrie se deschide stagiunea la „Opera română" cu „Vasul Fantomă" de Wagner. In rolurile principale d-na Elena Basarab și d-nii Alexandru Lupescu și Dinu Bădescu. La pupitru d. George Georgescu.

✶

Audiția ținută acum câteva zile la operă n'a putut duce la nici un nou angajament.

★

D. George Georgescu repetă intens cu ansamblul operei pentru punerea la punct a spectacolului de deschidere cât și a premierei dela 17 Octombrie (Flautul Fermecat).

✶

Primul spectacol de balet va fi în cursul lunei Noembrie.

COMOEDIA

Se repetă „Două Palme" (localizare de d. Sică Alexandrescu) cu G. Timică, Mișu Fotino, Silvia Fulda, Silvia Dumitrescu și R. Bulfinski.

Regia d. Sică Alexandrescu.

„Zilele vieții noastre" de Leonid Andreew (în regia lui Muratov) va fi a treia premieră. In distribuție: Leny Caler, G. Vraca, G. Timică, Mișu Fotino și R. Bulfinsky.

In proect: reluarea „Aripilor frânte" de A. de Herz.

Tineretul artistic
în cadrul „Regiei Experimentale"

In recentul expozeu relativ la deschiderea stagiunii Studioului și Teatrului Național, d. Camil Petrescu a atacat și problema tineretului nostru artistic.

Ne vom îngădui o scurtă examinare a problemei de care directorul Teatrului Național e mai preocupat decât predecesorii săi.

Incă dela sfârșitul stagiunii trecute d. Camil Petrescu a izbutit să pună pe linia de plutire câteva elemente pe cari defunctele direcțiuni le evitau.

Trebue să mărturisim însă că aceste elemente n'au fost recrutate din proaspeții absolvenți ai conservatorului, ci au fost scoase din rândurile actorilor verificați fie pe scenele particulare, fie la Teatrul Național.

Sub raportul revalorificării acestor elemente, d. Camil Petrescu e unicul director care a îndrăsnit să impună un punct de vedere dincolo de opiniile relativ formate ale instituției.

Este vorba de elementele crescute și cultivate în Teatrul Național, dar cari, din motive ce-și vor găsi odată justa examinare, au rătăcit câțiva ani prin diferite formații teatrale.

Așa dar a fost nevoie de un om care să înțeleagă realitatea, de un om care recunoscând valoarea opiniilor consacrate, să încerce o examinare a situației.

Rezultatele lungilor și amănunțitelor examinări se cunosc.

Preconizând sistemul selecției prin examen și experimentare, d. Camil Petrescu poate asigura instituției un lot de actori tineri, capabili de regenerarea necesară instituției.

In actuala stagiune — după cum rezultă din expunerea făcută la radio și prin presă — d. Camil Petrescu își face un punct de onoare din promovarea tineretului.

Un act a cărui rațiune e dictată de grija de a închide capitolul agoniei favoritismului.

N'au lipsit și nu vor lipsi nici în teatru intervențiile. Neutralizarea lor e în funcție de soluție. D. Camil Petrescu a ales pe cea mai bună: examen în fața directorilor de scenă, examen în fața publicului.

In treacăt fie spus, problema verificării prin examen au încercat-o și alți directori, cari s'au mulțumit însă cu un simulacru de experimentare, pentru o obține penibilul rezultat al angapării câtorva femei protejate.

In ceeace privește elementele abia ieșite din conservator, aceiaș dacă nu și o mai atentă grijă de selecționare. Aceasta ar scuti și pe profesorii dela Conservator și pe viitorii actori de iminentele decepții ale meseriei.

Un punct nevralgic al funcționării cadrului auxiliar ar fi perpetuarea sistemului de orientare după anumite elemente.

Ani în șir aspirațiile tineretului din Teatrul Național au fost aparent justificate de prezența unor anumite elemente cari mulțumindu-se cu orice situație în instituție, au determinat aprecieri generale.

Nu e deajuns să fi făcut figurația zece ani, pentru a te chema actor, mai ales când ești slujbaș aiurea.

Și asupra acestui capitol se poate opri d. Camil Petrescu.

GH. SOARE

Doamna

Ulpia Hârjeu-Botta

elevă la clasa de dramă-comedie a d-nei Marietta Sadova, obține un frumos și tineresc succes în „Sakontala", spectacolul inaugural al „Teatrului Ligii Culturale".

MĂRUNTE

Orice material critic sau informativ, care ar putea apare în pagina noastră de teatru, rugăm să fie trimis, menționându-se: pentru George Voinescu

★

Cerem scuze cititorilor noștri pentru faptul că „Ecranul" d-lui Lalescu a apărut, din motive tehnice, atât de restrâns în ultimele numere.

Doamna

Marietta Sadova

O lecție de artă

Un blestem străvechi ne silește să realizăm și să vădim ceeace suntem. Să fim adică răi, pământii, vicleni și otrăvitori, să primim cu rânjete și disgrație tot ceeace poartă clara pecetie a frumosului și să păcătuim de moarte contra lui. Să fim, adică să manifestăm răul și întunericul pe care o pronie nefastă le-a sădit în noi. Artistul adevărat, „alesul" și „trimisul" teologiilor, primește porunca dela cer și lucrează sub auspiciile cerului. El e ostatecul și robul cerului; dar ușoare-s de îndurat lanțurile acestei robii și plăcută trebue să fie dependența de cer a artistului! Și robia se cucerește greu, teribil de greu: via disciplinae și via inventionis, cum spuneau scolasticii, căile disciplinei, ale rigorii, ale înfrângerii de sine și căile invențiunii, ale spiritului viu, atent, formator, duc la robia cerească de care fu vorba. Rari sunt oamenii aceștia și tăria și splendoarea fără seamăn a faptei lor artistice ne cutremură; ei ne descriu de pildă smerenia și trădarea, nu cașicum ar fi săvârșit-o inșiși, ceeace e prea puțin, ci cașicum ar fi văzut-o săvârșită de Altul și alții, cașicum, printr'o nebunească favoare, ar fi fost primiți să asiste, deavalma cu umbra, la drama Cinei celei de taină. Teatrul ne acordă rar harul întâlnirii cu asemenea exemplare selecte, căci, în genere, slujitorii scenei, chiar cei demni de respectul nostru adânc, imită natura cu devoțiune și îi copiază deprinderile. Dar și stelele și luna sunt natură sau, dacă vreți, lume fenomenală. Pentru omul nostru ele, stelele și luna, devin doar obiecte de contemplație, oarecum discreditate, lucruri defuncte și reci. Altundeva stau modelele și isvoarele inspirației sale... Omul nostru are, ca să ne bălăcim tot în fizică, sensul newtonian al lumii... Iată însă cineva care ne vorbește în chip ideal, despre lucruri nepieritoare, de dincolo de noi și de firea noastră, iată o mare artistă care procedează la expansiunea realității în spirit: este Doamna Marietta Sadova, al cărei joc disciplinat și inventiv, savant și fantast, ne conduce pe culmile vrăjite ale artei și ne face, exilându-ne în poezie, să vedem cum prinde infinite graiuri și trup Iluzia și ne constrânge aproape și ne obligă să visăm. Mergeți s'o vedeți în „Medalionul"! Domniasa dăruește cea mai senină, cea mai curată și măiastră creațiune a ultimelor decenii de teatru, alinându-ne astfel de multe amaruri. In ce mă privește, nu voi uita nicicând imaginea acestei Lucii ale cărei mâini animau spațiul scenic, Lucia aceea aspră și blândă totodată, imagine căreia geniul actriței, i-a transmis o tragică grandoare care întrecea cu mult semnificația personagiului. Lucia fantaziei unui oarecare autor străin care se plimba în țara lui sau dormea poate, la ora când mândra romăncă împrumuta eroinei prestigiile și nobletea visului.

EMIL BOTTA

Nuntă în lumea mare

(Urmare din pag. I-a)

domeniul culturii — a început, dela o vreme, să grupeze în jurul editurii sale și ale „Convorbirilor literare" cu a căror grea răspundere s'a însărcinat — scriitori, de preferință tineri).

D. Petre Georgescu merge acum și mai departe: dupăce a tipărit pe atâți, le dă asistența sacră a cununiilor.

Să nădăjduim că auspiciul Tronului care a făcut din scriitori finii săi, va găsi cât mai mulți inițiatori în această țară putredă de averi, cumul și bune-intențiuni și că gestul d-lui Petre Georgescu de alaltăieri, de sub policandrul bisericii Silvestru, va înflori și în cugetul celorlalți editori, stârpind pentru totdeauna un conflict și înlăturând răul renume de care se bucură magnații tiparului.

N. CREVEDIA

CONSERVATOR

S'au dat examenele de intrare. Notăm deocamdată o mare afluență de domnișoare de toate vârstele.

★

D. Ion Aurel Manolescu a fost numit asistentul d-lui profesor Ion Manolescu.

Ceva despre amănunt și ideea de teatru

Ideea de teatru, a teoreticianilor acestei arte, n'a fost — atâta vreme cât n'a revoluționat principii și sisteme consacrate — decât aceea pe care și-o face oricine despre un spectacol teatral **realizat**, în măsura în care participă sufletește la momentul inițial al dramei. Accesoriile de orice natură, chiar atunci când au completat un asemenea moment au scăpat, totdeauna, judecății critice, accentul punându-se, în asemenea ocazii, pe jocul detașat al actorului, pe ceeace acesta realizează dincolo de drama în sine.

Astfel stând lucrurile, s'au răzuit spectacole în care elemente străine de centrul acțiunii au isbutit adevărate creații artistice, numai prin contactul tangențial momentului dramatic. Ne amintim, în această ordine de idei, câtă coloare a dat d-na Marieta Sadova, rolului Fucs, din „**Actrița**" lui Roland Schacht; dar criticei noastre dramatice i-a scăpat tocmai ceeace ar fi instruit pe dramaturgii autochtoni, mai mult decât pe interpreți: intenția lui Schacht de a ne da o adevărată „dramă modernă", prin simpla intervenție comică a unui rol de grea și expresivă compoziție.

Așa dar, teatrul **poate fi interpretat** în ce are esențial, sau completativ, fie de actori, fie de spectatori și, acest caz, poate fi privit din punct de vedere artistic. Dilema lui Gordon Craig, care se întreabă nedumerit, dacă teatrul este sau nu cu adevărat, o artă, se justifică numai prin ideea pe care acesta o are despre teatru, idee care transcende, prin îndrăsneala ei, mentalitatea curentă; dar **utopismul** lui Craig a încetat de a mai fi socotit ca atare, odată cu realizările îndrăznețe ale lui Stanislawski care, ca și Craig a înțeles, de la inceput, că, în primul rând, arta trebue căutată în actor, în posibilitățile acestuia de a se identifica, de a înțelege și desăvârși o disciplină, în cadrul unei lumi nouă. De aici pasiunea lui Gordon Craig pentru Stanislawski.

Dacă, spre exemplu, între Goldoni, Calderon ori Sheridan pe deoparte și Pirandello pe de alta, există o diferență de pitoresc conceptual și de cultivare a detaliului dramatic, apoi, diferența aceasta relevă din plin, ideea de teatru a ilustrilor citați. In timp ce primii trei vedeau în teatru o transpunere, mai mult sau mai puțin convențională a vieții pe scenă, în scopul unui determinism psihologic de natură să creeze **iluzia de artă**, ultimul nesocotește atari convenții, pretextând că teatrul, așa cum ne-am obișnuit să-l cunoaștem și, prin urmare, să-l admitem, o fi vrând să fie artistic, **dar nu e teatru**. In piesa-manifest „**Șase personagii în căutarea unui autor**", Pirandello înfierează convenționalismul în teatru, prin aducerea pe scenă a unor inși străini de orice profesionalism, inși care își trăesc, acolo, drama vieții lor, amplă, umană, veridică. Teatrul deci, după celebrul autor italian pare să fie viața, viața însăși...

TEODOR SCARLAT

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Literatură, artă, idei...

PAREREA LUI BENEDETTO CROCE DESPRE ESTETICA LUI MIHAIL DRAGOMIRESCU

Ilustrul critic italian, Benedetto Croce își exprimă părerea asupra sistemului estetic al d-lui Mihail Dragomirescu, într'unul din numeroasele sale „saggi filosofici". Ceeace l-a isbit pe Croce în „La science de la littérature" — libro in Italia non conosciuto, — este caracterul naturalistic al doctrinei, în care se susține „con molta energia che lo studio della poesia non è altro che lo studio dei „capolavori" nel loro puro valore ideale e poetico". Obiecția pe care o aduce esteticei d-lui Dragomirescu — una curiosa dottrina naturalistica —, pornește, natural, de la concepția intuiționistă a artei. In științele naturale, argumentează Croce, sistematizarea prin clasificări și diviziuni are un rost, fiindcă servește la cunoașterea conformațiilor, a caracterelor, a obiceiurilor, — pe câtă vreme în estetică nu servește la nimic, fiindcă critica are ca unic scop evocarea și înțelegerea operelor poetice individuale.

(Il Dragomirescou non si accorge che se la sistematica della zoologia serve a qualche cosa, la sistematica da lui proposta, dei capolavori, non servirebbe a niente, perche degli animali ci basta bensi, in generale, conoscere le conformazioni e gli abiti estrinseci per valerci di essi ai nostri usi o guardarci da essi, ma la critica letteraria ha per unico fine la rievocazione e la comprensione delle opere poetiche individue...).

ȘI CONTRAOBIECȚIA

Cum s'ar putea apăra sistemul d-lui *Dragomirescu* de obiecția lui Croce?

Cu unul din argumentele serioase aduse în ultimul timp împotriva intuiționismului pur. D. *Dragomirescu* adoptă în clasificarea capodoperelor criteriul *emoției estetice*, și alungă pe acela al *emoției psihice*. Emoția *psihică* duce mai mult la intuiționism, adică la ceva „anterior gândirii, conceptului, reflexiunii, la ceva absolut alogic și prelogic", pe când emoția estetică recunoaște mai ușor în operele mari de artă, „caracterul lor de cosmicitate, organicitate, totalitate". Este tocmai ceeace a căutat d. *Mihail Dragomirescu* în sistemul d-sale, să asigure artei autonomia dincolo de istorie, de sociologie, biografie și psihologie, și s'o fundeze pe un principiu al personalității estetice, valabile în genere.

Cu acest scop al abstracției și generalizării, propriu naturii umane în năzuința de a se reconstrui, după analiză, în lumea spirituală, firește, sistematizarea d-lui *Dragomirescu*, nu ne mai pare inutilă. Opera de artă interesează nu numai prin particularități, ci și prin generalitatea ei organică.

CAȚEAUA D-LUI CĂLINESCU

D. Nichifor Crainic a publicat studiul „Despre Artă", în *Gândirea*, revista d-sale. Citindu-l, d. G. Călinescu admite că sunt în el și lucruri bune, dar afirmația că arta, ca și religia, ar fi tot în slujba transcendenței, îi stârnește râsul! Și, amuzându-se, d. Călinescu face silogisme. Dante a spus: „Arta este nepoata lui Dumnezeu", vorbă pe care o citează d. Nichifor Crainic, în chip firesc, atunci când are de arătat că arta tinde să depășească realitatea păcatului. „Hă, hă, hă, râde grozav d. Călinescu și bagatelizează pe autor, tot profesor universtar :

Omul este făptura lui Dumnezeu.
D. Nichifor Crainic e fiul lui Dumnezeu.
Gândirea e nepoata lui Dumnezeu.

„Hă, hă, hă, râdem și noi și fie-ne îngăduit să ne aducem aminte de hazul lui Socrate, la deșeptăciunea lui Dionysodoros, care, transcrisă din dialogul platonician, ar veni cam așa :

Are d. Călinescu o cățea ?
Are, și încă ce cățea cu cerul gurii negru
Are cățeaua căței ?
Are, i-am văzut sugând.
Este cățeaua mamă ?
Este !
Este cățeaua a d-lui Călinescu ?
Este !

Deci, cățeaua este mama d-lui Călinescu!!

Clar și... mai ales corect, ca și chestia cu „Gândirea" nepoata lui Dumnezeu.

ESTE DE GENUL MASCULIN

Un tânăr autor, asistent universitar, publică un necrolog despre profesorul său de limbi clasice. Cum era de așteptat, începe așa: „S'au depănat aproape trei ani de când neînduplecata thanatos a răpit dintre noi... etc.". Admisibil, față de frumoasa intenție, dar pentru ce spune „neînduplecata thanatos? Thanatos — moarte — în grecește este de genul masculin. Și din moment ce într'o oratorie românească este întrebuințat fără adaptare, transcris chiar cu caractere elene, cuvântul păstrează genul și vom spune „neînduplecatul θάνατος". Rigoros, fără abatere, fiindcă nu admite limba vie. Nici în franțuzește nu întâlnim altfel: „Thanatos... est le frère d'Hypnos"... „Il est représenté..." (P. Decharme, Mythologie de la Grèce antique, page 419).

Deci erudiție omagială, dar și limbă corectă. firească.

„ACID SULFURIC"

Este trist să constatăm, cu câtă nepregătire își fac debutul unii tineri care vor cu orice chip să fie publiciști. I-am sfătuit deseori, aici, să renunțe de a mai scoate reviste mediocre — uluitor de mediocre — și cu aceiași bani să cumpere cărți, să învețe o limbă străină, etc... In deosebi să citească, să se instruiască... Altminteri nu isbutesc nimic în literatură, absolut nimic. Iată publicația „Prepoem", tipărită de Traian Mihăilescu! Cu cheltuiala cui, cu ale cui sacrificii? Bani aruncați fără folos și timp pierdut!

Redactorii n'au reușit decât să se facă ridiculi, cu articole în care nu dovedesc nici măcar proprietatea termenilor, ca să nu mai vorbim de fixarea obiectului în discuție, metoda discursivă, etc. Ne face impresia, de pildă, că, într'un articol „Perspectivele poeziei tinere", d. C. Pârlea n'a făcut decât să amestece cuvintele într'o căciulă și să le scoată apoi la întâmplare, ca într'o cacialma suprarealistă. Nu se poate! Să nu subiniem decât pleonasmele : „poesie estetică", „specia umană respectivă", „sâmburele central", „stări comune sufletești", fiecare având particularitatea ei", sau expresii avortate: „sincronizarea elementelor fundamentale", lupte egoiste și apoetice", „a început o pseudoratare", „perspectiva conduitei intelectuale", și în sfârșit aceasta, pe care nu i-o poate nimeni ierta d-lui Pârlea: „o pleiadă de poeți rătați!". Dacă poeții sunt rătați, întâi nu mai sunt poeți, iar dacă sunt totuși și poeți și rătați, cum să formeze o pleiadă? ?Cuvântul „pleiadă" nu poate fi luat cu sens pejorativ, — el având dela început o sarcină sacră, prin referința sa la cele șapte stele din constelația Pleiadei.

Dar măsura intelectualității revistei „Prepoem" o dă însuși conducătorul ei, d. Traian Mihăilescu, care, într'un manifest, sfătuește pe cei cari ar adera la programul d-sale, să întrebuințeze un „ton *viguros*... și pe cât se poate de... *acid sulfuric* (pe cât mai mult, cu atât mai bine) citindu-l".

De-ar servi la stârpirea prezumției și incompetenței!

CU PRILEJUL

expunerii capodoperelor muzeului Prado la Geneva, în vara trecută, a fost amintită o anecdotă care circulă pe seama faimoasei „Maja desnuda" a lui Goya.

Această „Maja goală" trece drept o pictură libertină; totuși, modelul care i-a pozat în ascuns artistului se spune că ar fi fost chiar ducesa de Alba, a cărei viață a alimentat cronica scandaloasă a timpului. Intâmplarea pe care urmează s'o povestim ilustrează expresia proverbială că „părinții mănâncă agurida și copiilor li se strepezesc dinții".

In unul din ultimii ani de domnie, fostul rege Alfons XIII al Spaniei, întovărășit de vărul lui, ducele de Alba, arăta președintelui Consiliului municipal din Paris, aflat în vizită la Madrid, colecția tablourilor lui Goya dela muzeul Prado. Ajunși înaintea pânzei care înfățișează *Familia lui Carlos IV*, zugrăvită cu un realism indiscret și o ironie aproape agresivă, ducele de Alba, care nu-și prea cruța regescul văr, spuse oaspetelui parisian, cu o insistență zeflemitoare: „Domnule Prezident, iată strămoșii Majestății Sale ! Alfons XIII înghiți, cum s'ar spune despre un oarecine, și tăcu. Dar multă vreme nu-i rămase dator pentru răspuns vărului său, căci oprindu-se în fața nurliei „Maja desnuda", spuse la rându-i : „Și acum, domnule Prezident, priviți! Această frumoasă doamnă, goală ca un nounăscut, e străbunica Alteței Sale". La care se zice că ducele de Alba a înghițit așijderea, tăcând însă deabinelea...

HANS CAROSSA DESPRE RILKE

Intre mărturiile despre Rainer Maria Rilke, acea a romancierului și memorialistului german Hans Carossa este una din cele mai prețioase și mai emoționante. Autorul *Doctorului Gion*, el însuși medic, l-a cunoscut pe Rilke după ce, cu ani înainte, îl presimțise, așteptând împrejurarea care avea să i-l reveleze. Ea i s'a înfățișat în acest fel :

„Ajunsei dinaintea casei, chiar în clipa în care Rilke însuși urma să intre. Mă privi cu un aer absent. Soarta-mi interzicea să amân vizita pe mai târziu, ceace totuși aș fi făcut bucuros.

Omul acesta plăpând, îmbrăcat într'un costum de un albastru închis, cu o pălărie moale neagră și ghetre cenușii, care străbătea pieziș strada, cu mâinile la spate, fără să ia seama la ce se petrecea în jurul lui, mi-a părut să fie în dispoziții sufletești ce nu îngăduiau să fie tulburat de vreo ființă omenească. Cei care l-ar fi întâlnit din întâmplare, ar fi putut să nu vadă în el decât un visător care se întorcea, într'o doară, ostenit de viață, la trista-i locuință. Cu cât mă apropiam de el, cu atât îmi erau mai aparente paloarea și oboseala chipului. O mare pasăre de pădure pe care o văzusem murind îmi lăsase o impresie asemănătoare. N'aveam de ce să fiu uimit că un om căruia îi erau sortite înfăptuiri neobișnuite să poarte astfel semnele unei extraordinare oboseli și înfățișarea lui mi-ar fi fost și mai lesne de înțeles încă, de-aș fi știut că tocmai în acea vreme începeau să răsune în el acele plângeri victorioase care, mai târziu, aveau să ajungă celebre sub numele de „Elegiile Duineze. *Ca să creeze și desăvârșească atari poeme, trebuia să se cufunde iarăși și iarăși până în adâncul sufletului său, ca un pescuitor de perle, mereu amenințat să nu se mai poată întoarce la viață*"

DESPRE CE ESTE ESENȚIAL

sau temă de meditat, cu deosebire potrivită pentru vremurile pe care le străbatem — această propoziție a lui Valéry :

„Burghezul se îneacă încercând să-și scape umbrela dela naufragiu".

O REPLICĂ DIN BERNARD SHAW

Un savant filolog din „Pygmalion", după ce moralizează pe un derbedeu că încearcă să-și prostitueze fata pentru bani, încheie exclamând indidgnat :

— *Dumneata n'ai inimă, omule !*

La care cel admonestat răspunde superb:

— *Nu-mi dă mâna domnule profesor.*

POEZIE ȘI PUBLICITATE

Englezii nu uită nici în împrejurările prozaice ale vieții de toate zilele să-și amintească de poeții lor favoriți — e drept că într'un fel cu totul... insular. Așa, un anunț la Mica publicitate aducea la cunoștința doritorilor că se închiriază sau vinde în condițiuni avantajoase un imobil care, pe lângă tot confortul, mai este și *Far from the madding crowd's ignoble strife*, adică, în traducerea versului celebru din *„Elegie scrisă într'un cimitir de țară"* a lui Thomas Gray — „departe de ignobila zarvă a mulțimii care te înebunește". Iar la Folkestone o agenție de vapoare îmbia pe amatorii de lungi călătorii transoceanice, prin versul tot atât de popular al lui Coleridge : *Water, water everywhere*, care se putea citi pe flamura unui vapor, în mijlocul unui afiș colorat în albastru marin pe toată întinderea de „apă, pretutindeni apă".

Evocarea baletelor rusești:
Sergiu Pavlovici Diaghilev

de MITIȚA DUMITRESCU

In primăvara aceasta s'a inaugurat la Paris expoziția baletelor rusești, spectacole ce timp de 20 ani, între 1909—1929, au entuziasmat lumea întreagă, revoluționând în manifestația lor, arta teatrală, coreografia, decorațiunea și muzica.

Beatitudinea, încântarea, mirajul, torentul nesfârșitelor ovații produse de acei magicieni creatori de frumos, au lăsat amintiri de neuitat celor ce-au avut fericirea să asiste la această îmbinare de basm și feerie...

Debutul baletelor rusești pe scenele pariziene a fost primit de lumea artistică franceză ca un fenomen, ca un miracol. Marcel Proust, Auguste Rodin, Jean Cocteau, Contesa de Noailles, Reynaldo Hahn, Jean-Louis Vaudoyer, Gérard d'Houville și atâția alții au rămas extaziați în fața acestor spectacole minunate, bogată risipă de măreție, rafinament, gust, tehnică și disciplină.

Pavlova, Karsavina, făpturi diafane, ființe de vis și de vrajă. Nijinsky, zeu al dansului, „a opta minune a lumii" cum l-au numit contimporanii, dansator divin, genial și tot acel amestec de sunet și culoare, de ritm și poezie, toți și toate zămislite și conduse de magica baghetă a lui Serge Diaghilev, personalitate uriașă, mare organizator, animator, vizionar, omul care a descoperit și a făcut cunoscut lumii întregi, talentul, munca și inspirația Rusiei moderne.

Baletele rusești au fost, în întregime, creația lui Diaghilev. Dar ele au dispărut odată cu moartea sa. Este uimitor cum acest om care niciodată nu a compus nici coreografia, nici partitura, nici decorul baletelor sale, care nu era deci nici muzician, coreograf și nici pictor, a putut să dea spectacolului coreografic atâta coeziune, atâta vigoare și precizie, atâtă măiastră desăvârșire.

Lui Serge Diaghilev i s'au consacrat pagini nenumărate, i s'au închinat volume, toate preamărindu-i calitățile excepționale, spiritul lui viu, de cercetător, geniul său! Dar cea mai bună mărturie a înfăptuirilor sale rămâne viața lui, tumultuoasă și plină de neastâmpăr. Diaghilev s'a născut la 19 Martie 1872, la Nijni Novgorod. Părinții săi, aristocrați, tatăl general în armata rusă, mama muziciană, au căutat să dea fiului o cât mai îngrijită educație. Pentru aceasta l-au vegheat în timpul copilăriei, insuflându-i spiritul de ordine și de disciplină. In locuința lor somptuoasă din Perm, generalul primea multe personalități din lumea militară și artistică, fapt care a influențat în bine asupra micului Serge. El urmă cursurile gimnaziului din Perm, unde, în curând, prin inteligența și darul său rar de a fermeca, își atrase simpatia tuturor. Mai târziu îl găsim urmând cursurile Universității din Petersburg, unde studia dreptul. Dar nu aceste studii îl atrăgeau. Dorința lui era să devină compositor. Dragostea lui de muzică îl hotărî să urmeze cursurile de armonie la Conservatorul de muzică de sub direcția lui Rimsky-Korsakov. Deveni un adevărat virtuos al pianului. Prin intermediul unchiului său, ministru de interne, își făcu intrarea în societatea dela Curte. Aci, distincția, rafinamentul și manierele sale deosebite, cuceriră. Făcu cunoștința lui Nouvel, un tânăr de vârsta sa, mare iubitor de muzică și arte, care-l prezentă unui grup de pictori și scriitori și unde-l întâlni pe Alexandre Benois, pictor de mare autoritate, care mai târziu i-a fost un colaborator de preț.

Astfel se formă un grup artistic, animat de aceeaș dragoste de frumos și de aceleași aspirații. Diaghilev își asumă direcția acestui cerc controlând și diriguind destinele artistice într'un mod ferm, autoritar și totuș plin de farmec.

Pe Diaghilev îl interesau tot ce era pictură, muzică, teatru, operă și concert. Benois i-a îmbogățit cunoștințele în artele plastice, colindând cu el muzeele, ale căror comori artistice îi erau familiare

Diaghilev a făcut tot ce i-a stat în putință spre a-și desvolta într'ânsul o vocație artistică bine definită. Având un glas plăcut de bariton, a studiat și în această direcție. Odată, compunând un fragment de operă și supunându-l aprecierii lui Rimsky-Korsakov, acesta îl sfătui să renunțe la gândul că va putea deveni compozitor. Părăsi această idee, dar totuș judeca muzica și o înțelegea ca puțini alții.

Terminându-și studiile, Diaghilev făcu primul său voiaj în Occident, tocmai în momentul când marea mișcare „artă pentru artă" atingea paroxismul. Mediul cultural al Parisului influență într'un mod deosebit asupra lui și întors în mijlocul societății Curții din Petersburg, în loc să devină om de lege, el grupă în jurul său pe tinerii artiști ruși, făcându-i conștienți de forța și de aportul ce talentul lor îl-ar aduce Rusiei moderne. Incepu să facă naveta între Petersburg și Moscova, punând în raport artiștii unui oraș cu prietenii din celălalt. Cercul mărit, cuprindea acum pe: Benois, Nouvel, Bakst, Roerich, Maliavin, desenatorul Golovin, criticul Ossovsky, prințul Argutinsky și pe generalul Bresobrasov, șeful baletomanilor teatrului Marünsky.

Prin cultura, prin inteligența și mai ales prin darul său minunat de a cuceri și a fermeca, Diaghilev câștigă o mulțime de cunoștințe influente, cari i-au fost de mult sprijin la îndeplinirea ideilor și planurilor sale, cu adevărat mărețe.

Debutul său de organizator în lumea artelor îl făcu în anul 1897, când organiză prima expoziție a pictorilor contimporani francezi și englezi, care avu loc în galeriile particulare ale Muzeului Stieglitz.

In anul următor, în același muzeu, Diaghilev prezintă o expoziție a pictorilor ruși, tineri și bătrâni, printre cari : Maliavin, Benois, Vroubl, Repin, Korovin ș. a. Numele lui începu să circule tot mai mult la Curtea imperială, ceeace-i aduse titlul de atașat pe lângă prințul Volkonsky, noul intendent al teatrelor imperiale. In 1898, cu sprijinul bănesc al unor „mecenați" ruși el fondă revista artistico-literară „Mir Isskoustvo" (Lumea artei) care a rămas un model strălucit de prezentare, tehnică grafică și colaborare. Cei mai renumiți pictori au ilustrat-o și dintre scrutori semnau Tolstoi, Merejkovski, Cehov etc.

Diaghilev aduse în același an pe impresioniști dela Paris și organiză o mare expoziție a cărei frumoasă reușită hotărî viitorul picturei ruse și al decorației teatrale din întreaga lume. Cu ajutorul lui Nouvel, fondă în anul 1901, societatea „Seratele muzicii contemporane".

Pentru început prezentară muzica franceză modernă. In jurul lui 1906 obținu, prin prietenii săi francezi, să prezinte o expoziție a picturii rusești la Salonul de Toamnă. Succesul acestei expoziții a fost răsunător. Toate școlile picturii ruse erau reprezentate: dela cele mai primitive icoane până la cel mai îndrăzneț impresionism.

Faima lui Diaghilev creștea din ce în ce. Incurajat de călduroasa primire ce i se făcuse, el organiză în 1907, tot la Paris, o serie de 5 concerte istorice de muzică rusă. Francezii cari până atunci nu auziseră decât Rubinstein și Tchaikovsky, cunoscură astfel întreaga falangă a compozitorilor ruși: Glinka, Borodin, Balakirev, Moussorgsky, Rimsky-Korsakov, Scriabin, fi-marea taină a geniului său.

gurau în program. Reușita acestor concerte depăși succesul celorlalte astfel că în anul 1908, Diaghilev prezintă publicului parizian, muzica de operă rusă, când s'a cântat Boris Godunov și Ivan cel Groaznic, în interpretarea lui Șaliapin, Smirnov și Lipkovska dela Opera Imperială.

Incununarea vastei sale opere de renaștere rusă s'a făcut însă în primăvara anului 1909, când a arătat Parisului, tot ce a putut realiza închipuirea mai frumos: baletele rusești.

Seara de 17 Mai 1909 a rămas memorabilă. Cu rara lui intuiție de a dibui talentele, cu simțul său artistic extraordinar, cu voință neclintită și putere de muncă dincolo de obișnuit, Diaghilev a realizat minunea.

Geniul său a dat lumii cele mai rare desfătări sufletești, cele mai perfecte forme ale frumosului. Timp de 20 ani, această lume de basm făurită de marele vrăjitor, a cucerit, a bucurat, a împrăștiat lumină și a dat viață.

Fokine, Nijinsky, Bohn, Massine, Balanchine, Lifar, Pavlova, Karsavina, Nijinska, Lopoukova și atâtea alte stele ale dansului... lupă cum și Ravel, Stravinsky, Picasso, Derain, Larionov, Goutcharova, își datoresc renumele strălucit acestui magician neîntrecut.

...Sunt zece ani de când Diaghilev doarme somnul etern în mormântul său, din Veneția.

Odată cu coborîrea în necuprins, a luat cu sine nedeslușita vrajă în care învăluise pe toți cei ce nu puteau pătrunde taina, marea taină a geniului său.

Concursul scriitorului Th. D. Sperantia

La sfârșitul anului școlar trecut am anunțat în paginile revistei noastre, condițiunile concursului cu premii pe care familia lui Th. Sperantia, de acord cu „Universul Literar", îl instituise, cu prilejul împlinirii a zece ani dela moartea regretatului scriitor. Intrucât, din motive neprevăzute și independente de voința inițiatorilor acestui gest de pioasă recunoștință pentru memoria unuia din cei mai fermecători prieteni ai copilăriei noastre, a tuturor, concursul nu s'a mai putut ține în condițiunile anunțate, le reamintim acum, fixând și un nou termen pentru depunerea manuscriselor :

Premiile sunt destinate tineretului și anume elevilor de curs secundar. Ele se vor împărți în înțelegere cu redacția „Universului Literar" și anume celor mai bune lucrări tratând despre „Anecdotele lui Th. D. Sperantia" (analiză literară).

Premiile sunt în număr de trei:

Cel dintâiu constă din suma de lei trei mii în numerar. Lucrarea premiată va fi publicată în „Universul Literar", iar dacă va prezenta o deosebită valoare va putea fi, eventual, extrasă și în broșură spre o cât mai întinsă răspândire.

Două premii de încurajare, în sumă de câte o mie de lei vor fi oferite altor două lucrări merituoase. Textul acestora va fi deasemeni publicat în revistă parțial sau în întregime.

Dacă împrejurările ar cere-o, unul din cele două premii de câte o mie de lei va putea fi împărțit spre a se atribui la doi concurenți de merit egal.

Intinderea textului va fi de cel mult *12 (douăsprezece) pagini (ministeriale) dactilografiate.*

Lucrările se vor depune sau trimite prin poștă la redacția „Universului Literar", menționându-se pe plic că sunt destinate „Pentru premiul Th. D. Sperantia". Concurenții nu-și vor pune iscălitura pe lucrarea trimisă, ci o vor înlocui cu un „motto", alăturând însă un mic plic închis pe fața căruia se va scrie acelaș „motto" iar înăuntrul lui se va indica numele concurentului, adresa, școala la care urmează și clasa.

Termenul ultim pentru primirea lucrărilor este la 1 Noembrie 1939, iar rezultatul concursului se va publica la 15 Decembrie 1939.

Comisia care va ceti și aprecia lucrările va fi alcătuită din trei persoane: un președinte ales dintre cele mai cu vază personalități ale lumii noastre literare și doi membri : unul din partea revistei „Universul Literar" și altul din partea familiei Sperantia.

Destine pecetluite de mediu

(Urmare din pag. 1)

simte această obligație, face astfel câțiva kilometri, prin praful străzii, frecându-și coatele de celălalt, într'o intimitate provocată, gesticulând, sau vorbind sgomotos tot felul de banalități, pe care le împărtășește cu egală îndreptățire pentru urechea tuturor. Dar demonul te urmărește, și nu-ți dă răgazul unei trăiri în sine, de aceia fără să vrei, absorbit de această psichologie colectivă, mai degrabă o psichoză, începi să gândești la fel cu ceilalți și să le imiți gesturile și obiceiurile, pe care însă le falsifici într'un chip de improvizare arbitrară.

Imi amintesc de un prieten, intelectual și totodată scriitor, condamnat de soartă să trăiască într'un oraș de provincie.

Nevrând să se acomodeze psichologiei târgului din pricina vocației sale de scriitor care-l reținea mai tot timpul zilei în bibliotecă, la masa de lucru, sau în cabinetul exercițiului său de profesionist liber, folosit numai un timp limitat pentru a-și asigura stricta existență, nu apărea pe stradă decât în orele târzii ale serii, când nădăjduia să găsească o atmosferă calmă și reconfortantă pentru alte ore de muncă în vremea nopții. Aceste obiceiuri, explicabile pentru un intelectual, apăreau în fața forului de judecată al târgului, ca fiind mărturisirea unei vieți cu totul bizare. Omul inocent prin toată făptura lui, absent la cele ce se petrec în afară de dânsul, apărea în atenția celorlalți târgoveți în ipostaza unui conspirator, obsedat de uneltiri francmasonice. I se imputa că nu este adaptabil, că promenadele lui în umbra liniștită a nopții vădesc un bizar exhibiționism, că însfârșit, pe limbajul comun, nu este în toate mințile. Mai întâi condamnat pentru atitudinea lui cu totul inofensivă, a sfârșit prin a fi evitat de lume, iar clientela profesională și ea a început să-l ocolească deși se dovedea a fi un profesionist dibaci și priceput.

Omul care nu se depersonalizează, și nu trăește aidoma forului, se elimină, se îngroapă în sfidarea unanimă. Il învălue calomnia, disprețul și intriga. Depănând aceste amintiri, în contactul trecător cu un mediu asemănător, m'am gândit la rețeta recomandată de Costachi Negruzzi în una din scrisorile sale. Poate că noul venit într'un oraș de provincie ar fi nimerit să apară în fața forului de judecată al târgului, să se prezinte în toată goliciunea sufletului său, să-și mărturisească intențiile, nelăsând nimic tăinuit din toată făptura lui. Mița Baston, Zoe, jupân Dumitrache, Brânzovenescu și Rică Venturiano, multiplicați în nenumărate exemplare vor avea un prețios material de informații.

Iar cel care și-a spovedit sufletul, își va putea relua în liniște firul gândului, reflectând pe îndelete la drama orașelor de provincie. Incheind cea de a doua etapă a examenului său critic, trecând peste idealizarea umanitaristă a lui Panait Istrati și peste zona teratologică a lui Caragiale, va putea să se ridice cu un etaj mai sus, acolo unde, în burghezia intelectuală, analiza psichologică prin pana lui Gib. I. Mihăescu, a izolat conflicte și a înfățișat structuri morale pe cât de caracteristice pe atât de plastic redate. „La Grandiflora" și „Vedenia" va găsi o deplină înțelegere pentru complectarea cadrului urban, stăruind în credința că toată stânjeneala vine dintr'o neînțelegere patentă a lumii înconjurătoare.

Când am plecat pe acest drum nu-mi dădeam prea bine seama unde voi ajunge. Nu aveam un plan preconceput și nici o temă de desvoltat. Mă vedeam ferecat în neputința mea de a reacționa împotriva acestei geniale mașinării de a pierde timpul, în greutatea de a-ți crea un mediu într'o lume care-l are pe al ei, și te domină, te absoarbe, te falsifică, te depersonalizează. Zădarnic am căutat un loc de refugiu căci nu l-am găsit nicăiri. Resemnarea în mizantropie ni s'a părut o poziție și mai obositoare. Și fără să vreau am dictat vieții o pauză, cu o trăire potrivnică propriei ei fiziologii.

NICOLAE ROȘU

POȘTA REDACȚIEI

Dumitru Baciu : Poeziile reținute pentru publicare își așteaptă rândul. Despre cele trimise recent, gânduri bune.

Preda Saxu : Publicabile, pe curând.

Paul Noapte : Deocamdată „un văl negru nepătruns" (op. cit.) care poate fi luminat. Așteptăm miracolul.

Leu P. Ștefan : Nu publicăm epistole amoroase. Dacă am cunoaște adresa „dumneaei", i-am trimite-o cu.. un cuvânt introductiv.

M. O. M. : Am primit „poezia modestă". Suntem și noi de-aceeași părere.

Mircea Scripcă : Nuvela „Platonism" este o aproape reușită încercare. Tema cam rigidă și finalul convențional îi scad însă din valoare. In versuri, imagini proaspete. Mai încercați

I. B. Sansilău : Manuscrisele nepublicabile se distrug, — în afară de cazul când expeditorul menționează dorința de-a i se păstra.

A. L. — Năsăud : Adresa cerută este : Dr. Ion Biberi, Turnu-Severin.

Agh. Moraitaki : Facem loc cu plăcere în paginile revistei tuturor încercărilor de real talent Nu și celor mai puțin decât modeste.

V. G. — Delamilcov : Decent și îngrijit scrisă. Lipsește însă tocmai acel fluid care trebue să străbată dela un capăt la altul narațiunea, care rămâne — cum am spus — o încercare modestă.

Dragodan Mihai : Versuri bune pentru lectură la o șezătoare, unde-ar avea, cred, succes.

N. Drocea : O havaiană cam desacordată. Așteptăm curioși o altă partitură.

Leonid : Primele două etape, slabe. Păstrați eforturile pentru cele următoare, pe care le dorim mai norocoase.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23.

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939.